

Orman ve Av

Yıl: 2012 / Eylül - Ekim / Sayı:5

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ
TARAFINDAN İKİ AYDA BİR YAYIMLANIR.

Yıl: 2012 | Eylül - Ekim | Sayı: 5 | Cilt: 89 |
ISSN 1302-040X

**TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ ADINA
SAHİBİ**

GENEL BAŞKAN
Fevzi KALELİ

**SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Nihat ÖZ**

EDİTÖR

Prof. Dr. SEZGİN ÖZDEN
ozden@karatekin.edu.tr

YAYIN KURULU

Prof. Dr. İsmet DAŞDEMİR
Doç. Dr. Oktay YILDIZ
Yrd. Doç. Dr. Cihan ERDÖNMEZ
Yrd. Doç. Dr. Nimet VELİOĞLU
Dr. Metin KARADAĞ
Dr. Ufuk COŞGUN
Hüseyin AYTAÇ
Erdal ÖZÜDOĞRU
İlhan TAŞ
Hülya KILIÇ
Yasemen BİLGİLİ

Bilgilendirmek amacıyla üyelerimize
ücretsiz dağıtılır.

YÖNETİM YERİ:

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ
TUNA CAD. NO: 5 06410 KIZILAY/ANKARA

TEL-FAKS
0312 433 84 13

www.ormancilardernegi.org

ormancilar@ttmail.com
bilgi@ormancilardernegi.org

BASKI

DÖNMEZ OFSET

GRAFİK TASARIM

Güngör GENÇ

KAPAK FOTOĞRAFLARI

Oğuz KURDOĞLU

Değerli üyelerimiz, bildiğiniz gibi son yıllarda bilime, bilimsel bilgiye karşı topyekûn bir saldırı var. Bunun yansımalarını mesleğimize yapılan 'akla zarar' saldırılarda ve ormancılık bilimi ve tekniği ile ilgisi olmayan yasal ve yönetsel değişikliklerde açıkça görebilmekteyiz. Aklın ve bilimin ışığından ayrıldığıınızda nereye gideceğinizi bilemezsiniz. Bilime sırtınızı dayamadığınızda da yaptığınız her şeyi doğru zannedersiniz. Ama dikkatinizi çekerim; bu 'zan'dan başka bir şey değildir. Eskiden de vardı evrim teorisini çürütme çabaları. Ama son dönemde lüks kâğıtlara basılarak ücretsiz dağıtılan kitaplar, çeşitli gazete ve dergiler, radyo programları ve son olarak da manken gibi kadınlarla televizyonda boy gösteren 'şarlatan' örnekleri, bilimi karşısına almış güruhun gemi nasıl azıya aldığı önemli göstergeleridir. Adı üstünde; 'evrim' bir teoridir. Bilimsel bir teoridir. Çürütülmesi de ancak bilimsel yollarla mümkündür. 'Ben dünyanın yuvarlak olduğuna inanmıyorum' sözünün bilimselliği ne kadarsa 'evrime inanmıyorum' sözünün bilimselliği de o kadardır. Çünkü bilim inanç işi değildir. Bilgiye, deneye, gözleme ve yöntemeye dayanır. Bu saldırılar karşısında safımızı belirlemek için değerli bilim adamı Prof. Dr. Ali DEMİRİSOY'un, evrim öğretisi ile uygarlaşmak arasındaki ilişkiyi sorguladığı yazıya dergimizde yer verdik. Yazıyı öneren Yayın Kurulu üyemiz İlhan TAŞ'a da sevgilerimizi iletiyoruz bu vesileyle.

Bu sayımızda yer verdiğimiz ikinci önemli konu; Ağustos 2012'de çıkarılan Ağaçlandırma Yönetmeliğine ilişkin II. Başkanımız Hüsrev ÖZKARA başkanlığında çalışan komisyonun hazırladığı rapor. Raporda 'bilimsel bilgiye' dayanmayan yaklaşımların ormanlara verebileceği zararlar açıkça ortaya konuyor.

Prof. Dr. Cantürk GÜMÜŞ tarafından hazırlanan Hidroelektrik Santralleri ve doğayla ilişkileri konulu yazı yine 'bilimsel bilgi' kaygısından hareketle hazırlanmış bir yazı. Diğer taraftan, eğitimci ve halk bilimi uzmanı Ahmet DEMİRCAN'ın hazırladığı, Dergimizin isminde geçen 'Av' sözcüğüne uygun güzel bir yazısını da bu sayıda bulacaksınız.

Sürekli yazarlarımızdan Dr. Cihan ERDÖNMEZ, *Doğa ve Kültür* bölümünde işlediği tenis sporunda siyah-beyaz temalı yazısı; Cemal GÜLTEKİN'in kaleme aldığı *Huş* ağaç türümüz ile ilgili yazısı ve Dr. N. Kaan ÖZKAZANÇ tarafından hazırlanan ve *Büyük baştankara* isimli kuş türünün tanıtıldığı bölümleri de bu sayımızda bulabileceksiniz.

Bilimin yolunuzu aydınlattığı güzel ve sağlıklı günler dileklerle...

İçindekiler

Editörden	1
Başyazı	2
Ağaçlandırma Yönetmeliği Hakkında İnceleme	4
Suç Duyurusu	10
Geleneksel Dönem Toplantıları	14
HES'lerde Çevresel Endişeler ve Bazı Sorular	15
1940'ların Bereketli Avlağı: Simav	20
Evrım Öğretisi Uygarlaşmak İçin Neden Gereklidir?	24
Doğa ve Kültür: Siyah ve Beyaz	36
Huşlar	39
Büyük Baştankara	44
Alpaslan Altuğ Veda Etti	48
Yitirdiklerimiz	49

Bartın Üniversitesi Orman Fakültesi
Orman Mühendisliği 3. sınıf
öğrencilerinden Osman KARACA'nın
Bartın-Güzelcehisar mevkiinde çekmiş
olduğu bu erik çiçeği fotoğrafı.

Sevgili öğrenci arkadaşlarımız. Sizler
de dergimizde yayımlanmak üzere, yazı,
makale, şiir, fotoğraf gibi ürünlerinizi
gönderebilirsiniz.

Başyazı

Fotoğraf: Gökhan ŞEN

Ülkemizde ormancılığın öneminin farkında olan, büyük bir çoğunluğu kırsal alandan gelerek kentin çağdaş değerlerini kısa zamanda içselleştirmiş ve temsil kabiliyeti yüksek meslek büyüklerimizin geçmişteki çabalarını bugün saygıyla anıyoruz. Kolay değil ülke yönetiminde kendini kabul ettirmek ve ormanları her şeye karşın koruyabilme çabası, aynı duygu ve düşüncelerle ormanlarımıza sahip çıkmaya bugün dünden daha fazla ihtiyaç olduğunu düşünüyoruz.

26 Aralık 2012 tarihi olan Derneğimizin 88. kuruluş yıl dönümünü bu yıl hafta olarak kutlamayı planlıyoruz. Kutlama öncesi temsilcilerimizle 2012 Nisan ayından bugüne kadar yaptığımız çalışmaları gözden geçirmek, kalan 2,5 yıla ilişkin yapacaklarımızı değerlendirmek ve çalışma programının uygulamasına ilişkin detayları görüşmek istiyoruz. Bu kutlama haftamızda özellikle Orman Fakültesi öğrencileri ile kucaklaşmak, genç meslektaşlarımızla bir araya gelmek istiyoruz. Kamuoyuna dönük çalışmalarımız olacak; Panel, Demokratik Kitle Örgütleri'ni ve dernekleri ziyaret, açık alan toplantısı, ilköğretim çocuklarına eğitim, anıt ağaç ziyareti ve dernek önünde stant açılmasını düşünüyoruz.

Ormancılıkta gün geçmiyor ki yeni bir yıkıcı düzenleme yapılmasın, 23 Ağustos 2012 tarihli ve 28390 sayılı resmi gazetede yayınlanan Ağaçlandırma Yönetmeliğini dikkatlice incelediğimizde, bir ağaçlandırma yönetmeliği

değil de sanki özel kişi ve kuruluşlara devlet ormanı ve hazine arazilerinden yer tahsisinin nasıl yapılacağını açıklayan bir yönetmelik! Yönetmeliğin devlet ormanlarında özel ağaçlandırma, özel erozyon kontrol, özel imar-ıslah, özel rehabilitasyon çalışmalarına ilişkin hükümleri Anayasa ve yasalara aykırı olduğu açık bir şekilde görülmektedir.

Yönetmelikte ağaç tanımı; "Ormanlarda tabii olarak yetişen veya emekle yetiştirilen, en az 8 metre boy yapabilen, yaşı ve çapı ne olursa olsun kökü, gövdesi ve tepesi olan yerli veya egzotik orijinli odunsu bitkiler" olarak tanımlanmaktadır. Amaç orman kurmak olsa idi tanımın orman ağacı olarak yapılması ve tarımda meyve üretimi gibi amaçla kültüre alınmış ağaçların kapsam dışı bırakılması gerekirdi. Aşılı kiraz, ceviz ya da badem ağaçları ile yapılan dikimler sonucunda tesis edilen yere bir orman demek olanaksızdır. Bunun bilimsel karşılığı bahçedir. Ülkemizdeki 21,7 milyon hektar orman alanının yarısının verimsiz orman alanı

olduğu göz önüne alındığında yaklaşık 11 milyon hektar alan bu uygulamanın konusu olabilecek orman ekosistemlerinin yıkımına ve yeni 2B'lerin yaratılmasına zemin hazırlayabilecektir. Çok tehlikeli bu gelişmenin önüne geçebilmek için, 23 Ağustos 2012 tarihli ve 28390 sayılı resmi gazetede yayınlanan Ağaçlandırma Yönetmeliğinin **iptali ile Yürütmesinin Durdurulması** için 19.10.2012 tarihinde Danıştay'da Derneğimiz tarafından dava açılmıştır.

Bu konu ile ilgili olarak çalışma grubumuzun yaptığı çalışmayı da dergimizin bu sayısında meslek kamuoyunun dikkatine ve değerlendirmesine sunuyoruz.

Kaçak avın hızla arttığı koruma çalışmalarında yakalanan kaçak avcılarında amirlerin etkisiyle bırakıldığı bu gelişmeler nedeniyle de koruma görevi yapan personelinde işine sarılmadığını biliyoruz. Yaban hayatının tür çeşitliliği açısından yeterli olduğunu ancak ülkemizde yaban hayatının popülasyon açısından zaten çok yetersiz olduğunu da biliyoruz. Bir de koruma görevi bu şekilde istismar edilerek kaçak avcının serbest bırakıldığını göz önüne aldığımızda durumun ne kadar vahim olduğu görülecektir.

Daha dün gibi kulağımızda çınlıyor Sayın Başbakan Tayyip ERDOĞAN'ın söylediği, çalışan memurlarla bir sorunumuz olamaz, bir yanlışları olmadığı sürece çalışan insanları görevden almayacağız. Çok enteresandır hemen hemen görevden alınmayan, emekliye zorlanmayan kimseyi bırakmadılar. Demek ki tüm çalışanlar yanlış ve başarısız insanlarmış.

AKP hükümetinin kadrolaşmadaki genel uygulamasından Orman ve Su İşleri Bakanlığı da nasibini aldı. Başlangıçta sınırlamaya çalıştıkları Müşavir kadrolarını bu sefer abartılı bir şekilde sayısal olarak arttırmanın dışında maddi yönden de ciddi bir artışın yapıldığı düşünülürse, bu yolla bir taraftan kesin itaati sağlarken diğer taraftan görev yeri değişen

yandaşlarını da memnun etmeyi ihmal etmemiş oluyorlar. Diğer taraftan kendinden olmadığını düşündüğü kadroları ise emekliye zorlamak için hiç de insafla bağdaşmayacak, uzak ve uzun süreli görevlendirmelerle yıldırıma çalışıyorlar. Bu konudaki uygulamalar o kadar dayanılmaz hale getirilmiştir ki Artvin iline tayin emrini alan Ankara Orman Bölge Müdür Yardımcısı Sami KILIÇ makamında olduğu yere yığılmış ve geçirdiği beyin kanaması neticesinde canından olmuştur. Ailesine ve meslek kamuoyuna başsağlığı diliyoruz.

Dönem toplantılarının mesleğimiz de çok önemli bir yeri olduğunu biliyoruz TOD yönetimi olarak bu tür faaliyetleri desteklemeye devam edeceğiz. Özgen Demirel'in başkanlığında 60-61-62 girişlilerin Kuşadası'nda, Hayrullah Oğuz'un başkanlığında 64 girişliler olarak Eskişehir'de Emin ERIŞ'in başkanlığında 65 girişlilerin Çanakkale'de düzenledikleri dönem toplantılarında, coşkun azalmadan devam ettiğini görüyoruz. Önümüzdeki yıla eksilmeden, aynı coşkuyla, sağlıklı katılımını bekliyoruz.

TOD eski başkanlarından Ekrem TANYEL'in anısına başlattığımız Türk Sanat Müziği eşliğinde aylık dayanışma yemeğimize 90 kişi eşleri ile birlikte katıldılar. Uzun süre birbirini görmeyen meslektaşlarımızın birbirlerine sarılıp hasret giderdikleri bu tür organizasyonlar, yoğun talebi de dikkate aldığımız da önümüzdeki aylarda da devam edecek.

Ulusal Kanal'da her Cuma günü saat 10.00'da Satırbaşı Programında ormancılığımız ve meslektaşlarımızla ilgili konulara yer vermeye çalışıyoruz. Bu konularda düşüncelerini paylaşmak isteyen arkadaşlarımızın Derneğimizle iletişime geçmesini ve önerilerini bekliyoruz.

Mesleğimizle ve meslektaşımızla ilgili iyi şeyler duymak dileğiyle sağlıklı kalın.

Ağaçlandırma Yönetmeliği Hakkında İnceleme

Fotoğraf: Gökhan ŞEN

23 Ağustos 2012 tarihli ve 28390 sayılı resmi gazetede yayınlanan Ağaçlandırma Yönetmeliği şekilsel olarak incelendiğinde, toplam 30 maddenin her yönetmelikte olan amaç, kapsam, yasal dayanak, tanımlar, yürürlük ve yürütmeye ilişkin standart bölümler hariç tutulduğunda toplam 24 maddeden oluşmaktadır. Bu 24 maddeden de 5. Madde hariç diğer tüm maddeler özel ağaçlandırma, özel erozyon kontrol, özel imar-ihya, özel fidanlık konuları ile ilişkili maddelerden oluşmaktadır. Bu haliyle bir ağaçlandırma yönetmeliğinden değil, “özel kişi ve kuruluşlara devlet ormanı ve hazine arazilerinden yer tahsisi yönetmeliği”nden bahsetmek daha doğru olacaktır.

Ağaçlandırma Yönetmeliği incelendiğinde ağaçlandırma, rehabilitasyon, erozyon ve sel kontrolü, çığ ve heyelanların önlenmesi, mera ıslahı, ağaç ıslahı, tohum üretimi, fidanlık ve imar-ihya çalışmalarının devlet ormanı, hazine arazileri ile gerçek ve tüzel kişilere ait sahalar olmak üzere üç farklı mülkiyetteki arazide yapılacağı görülmektedir. Bu alanlarda

sözkonusu çalışmaların gerçekleştirilmesinin, ülkemiz orman varlığının artırılması, büyük bir bölümünde erozyonla büyük toprak kayıplarının yaşandığı ülkemizde topraklarımızın korunması ve toprak verimliliğinin sürekliliğinin sağlanması, ormanların iyileştirilmesi ve orman varlığımızın artırılması açısından kritik derecede önemi bulunmaktadır. Özellikle özel kişi ve

kuruluşlara ait araziler ile bazı hazine arazilerinde ağaçlandırma çalışmalarının yapılması orman varlığımızın artmasında önemli rol oynayacaktır. Ancak bu Yönetmelikle belirlenen esasların Anayasamıza, yasalarımıza uygun olması da zorunludur. Bu açıdan bakıldığında, Yönetmeliğin devlet ormanlarında özel ağaçlandırma, özel erozyon kontrol, özel imar-ıslah, özel rehabilitasyon çalışmalarına ilişkin hükümlerin Anayasa ve yasalara aykırı olduğu görülmektedir. Bu hususlar aşağıda gerekçeleri ile açıklanmıştır.

Yönetmeliğin Devlet ormanlarında çalışmalara izin verilebilecek yerlerin tespiti ve izni başlıklı 8/1 maddesi ***“Devlet ormanlarında özel ağaçlandırma, özel erozyon kontrolü ve özel imar-ihya çalışmalarına izin verilebilecek yerler aşağıda belirtilmiştir.”***

a) Amenajman planında ve aktüelde verimli orman olmayan yerler,

b) Maden ruhsatı kapsamında bulunmasına rağmen Bakanlıkça muvafakat veya izne konu edilmemiş alanlar” şeklinde düzenlenmiştir.

Yönetmeliğin 8/1 maddesi ile köy tüzel kişilikleri ile gerçek ve tüzel kişilerin devlet ormanlarında ağaçlandırma çalışmaları yapmasına olanak sağlanmakta, yine yönetmeliğin 24/3 maddesine göre “..... ***çok amaçlı faydalanmayı esas alan amenajman planlarına göre elde edilen her türlü orman ürünü hak sahibi tarafından değerlendirilir***” denilerek devlet ormanı sayılan yerlerde özel ağaçlandırma yapanlara irtifak hakkı tanınmıştır.

Anayasamızın 169. Maddesinde ***“Devlet ormanları kanuna göre, Devletçe yönetilir ve işletilir. Bu ormanlar zamanaşımı ile mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz”*** hükmü bulunmaktadır. Yönetmelikte yapılan düzenleme ile devletçe işletilmesi gereken alanların işletme hakkı devredilmekte, devlet ormanlarının gerçek ve tüzel kişiler tarafından işletilmesine olanak sağlanmaktadır. Orman işletmeciliği, toplumun orman ürünleri ve

hizmetlerine olan ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla planlara dayalı olarak yapılan bir faaliyettir. Anayasamızın 169. Maddesinde ***“Devlet ormanları kanuna göre, Devletçe yönetilir ve işletilir*** hükmü ile yasa koyucu, toplumun orman ürün ve hizmetlerine olan talebi karşılamak için yatırım yapmakla devleti görevlendirmiş, üretilen ürün ve hizmetlerin bedelinin karşılığının da tüm kamuya ait olduğunun altını çizerek, onun vücut bulduğu devlete ait olduğunu net olarak ifade etmiştir. Anayasamıza ***işlettirilir*** ifadesi konulmayarak, işletme hakkının devredilemeyeceğinin de altını çizmiştir.

Anayasamızda devletçe işletilmesi gereken devlet ormanlarında yer alan bozuk orman alanları ile açıklık alanların özel veya tüzel kişilerce ağaçlandırılmayacağına dair bir hüküm bulunmamaktadır. Yani işletme hakkı olmaksızın devlet ormanının özel kişi ve kuruluşlarca ağaçlandırılması, özel ağaçlandırma yapılması Anayasamıza göre aykırı değildir. Ancak bu noktada şu sorunun yanıtı çok önemlidir. Büyük yatırım gerektiren ağaçlandırma, erozyon kontrol, imar-ihya ve mera ıslahı çalışmalarını yaparak, orman veya mera tesis eden özel veya tüzel kişilerin işletme hakkı olmaksızın, yani hiç bir gelir beklemezsizin bu yatırımı yapması söz konusu olabilir mi? Olabilir... Ancak bu taktirde kazanç beklemezsizin yapılan bu yatırımları bağış olarak isimlendirmek gerekir. Nitekim 4122 sayılı Ağaçlandırma Seferberliği Kanunu’nun 5. Maddesinde yer alan Hatıra Ormanları tam olarak buna uymaktadır. Bu yasa maddesine göre kurulan hatıra ormanları 6831 sayılı orman kanunu hükümlerine göre devlet tarafından işletilmekte, yönetilmekte bağışları ile hatıra ormanı kuranlara sadece isim hakkı verilmektedir.

Yönetmelikte özel ağaçlandırma, erozyon kontrol, imar-ihya, rehabilitasyon çalışmalarının bu çalışmaları yapanlara işletme hakkının verildiğini gösteren maddeler bulunmaktadır. Bu maddeler birisi 24/3 maddesidir.

Özel ve tüzel kişiler tarafından devlet ormanında ağaçlandırma, erozyon kontrolü, imar-ihya çalışmaları yapmasında ana amaç yönetmeliğin 24/3 maddesiyle bu sahalardan elde edilecek her türlü ürünün değerlendirme hakkının verilmiş olmasıdır. Bu hak verilmemiş olsa yani çalışma yapılan alandan özel kişi ve kuruluşlar bu sahalardaki ürünlerden kazanç sağlamazsa, bu yatırımı yapmaktan imtina edeceklerdir. Anayasamıza göre bu sahaları işletme haklarının olmaması nedeniyle, gelecekte bu hakkın kısıtlanması durumunda zarara uğramaları söz konusudur. Bu halde devletin tazminat davaları ile karşı karşıya gelmesi söz konusu olabilecektir.

Anayasamızın 169. Maddesine göre devlet ormanlarında köy tüzel kişilikleri ile gerçek veya tüzel kişilerin devlete bağış yapma dışında, devlet ormanlarında **bir işletmecilik faaliyeti olarak** ağaçlandırma, erozyon kontrol, imar-ihya vb çalışmaları yapma ve bu sahaları işleterek yararlanma hakkı bulunmadığı gibi bu hakkın devlet tarafından devri de söz konusu değildir. Bu nedenle yönetmeliğin 8/1 maddesi ile 24/3 maddeleri iptal edilmelidir.

Yönetmeliğin yasal dayanağı olarak gösterilen 6831 sayılı orman kanununun 57. Maddesinde “..., orman sınırları içinde yangın ve çeşitli sebeplerle meydana gelmiş açıklıklarda verimsiz, vasıfları bozulmuş ve amenajman planlarında toprak muhafaza karakteri taşımadığı halde muhafazaya ayrılmış orman alanları ile, Devlete ait olup orman yetiştirme muhiti şartları bakımından elverişli olan yerlerde; köy tüzel kişilikleri ve diğer gerçek ve tüzel kişiler tarafından Orman Genel Müdürlüğüne uygun görülecek planlara göre ağaçlandırma yapılabilir” hükmünün de yukarıda açıklamalar doğrultusunda değerlendirilmesi gerekir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, 6831 sayılı Orman Kanunu’nun 57. Maddesinde yer alan **Orman sahasını artırmak maksadıyla** orman sınırları içinde yangın ve çeşitli sebeplerle meydana gelmiş açıklıklarda verimsiz, vasıfları bozulmuş ve amenajman planlarında toprak muhafaza karakteri taşımadığı halde muhafazaya ayrılmış orman alanlarda köy tüzel kişilikleri ve diğer gerçek ve tüzel kişiler tarafından Orman Genel Müdürlüğüne uygun görülecek planlara göre ağaçlandırma yapılabilir ifadesi de tamamen gerçeklikle ilişkisi

olmayan, yanıltıcı niteliktedir. Şöyle ki yasanın bu maddesinin tek bir şartı vardır o da orman varlığının artırılmasıdır. Oysa 6831 sayılı yasanın birinci maddesinde “*Tabii olarak yetişen ve emekle yetiştirilen ağaç ve ağaççık toplulukları yerleriyle birlikte orman sayılır*” denilmektedir. **Orman tanımı bozuk orman formlarını orman dışında tutmamaktadır.** Hatta üzerinde orman ağacı olmasa bile toprak muhafaza karakteri taşıyan bozuk orman vasfında nitelenen funda veya makilerle örtülü yerler de orman sayılmaktadır. Yangın veya çeşitli sebeplerle meydana gelmiş açıklıklar, fiilen açık olmalarına rağmen zaten Yasada açık olarak ifade edildiği üzere geçmişte orman olan alanlardır. Yani üzerindeki orman varlığı yangın sonrası ya da çeşitli nedenlerle orman örtüsünden uzaklaşmış, Yasaya göre orman varlığımıza dahil edilen yerlerdir. **Zaten devlet ormanı olan ve orman envanterlerinde de ormanlık alan içinde gösterilen bir alanın ağaçlandırılmasıyla ormanlık sahanın artması söz konusu olamaz.** Verimsiz olarak tarif edilen bozuk orman alanlarının ağaçlandırılması ile sadece ormanın vasfı değişecektir. Daha açık bir ifade ile verimsiz orman alanı olan bir alan ağaçlandırıldığında, verimsiz bozuk orman vasfından verimli orman alanına dönüştürülmüş olacaktır. Sonuçta orman varlığı artmayacak, orman varlığımız içinde verimsiz orman alanı azalacak, verimli orman alanı artacaktır. Şöyle ki; Orman Genel Müdürlüğü tarafından verilen resmi istatistiklerde (bkz: http://web.ogm.gov.tr/Dkmanlar/istatistikler/ormancilik_ist_2010.pdf) toplam 21.537.091 ha orman alanı bulunmaktadır. Bunun 11.202.837 ha orman alanı verimli (normal) orman alanı, 10.334.254 ha orman alanı ise verimsiz orman olarak nitelendirilen ve bu yönetmelikle özel ağaçlandırmalara konu olabilecek bozuk orman alanıdır. Bu bozuk orman alanının hepsi ağaçlandırıldığında orman varlığımız yine toplamda 21.537.091 ha olacak, yani bir artış göstermeyecek, sadece verimli orman alanı miktarı toplam orman alanına eşit olacaktır.

Çoğu zaman 6831 sayılı yasanın 57. Maddesinde yazılı olan orman varlığının artırılmasından alansal olarak artırılmasının, orman vasfının iyileştirilmesi (verimsiz orman alanının verimli orman alanına dönüştürülmesi) veya ağaç servetinin artırılmasının kastedildiği yorumları

Fotoğraf: Gökhan ŞEN

yapılabilmektedir. Bunun içinde Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) tarafından yapılan istatistiklerde bozuk orman alanlarının orman varlığı içinde değerlendirilmemesidir. Ancak bu hukuken kabul edilir bir gerekçe değildir. Ülkemizde orman varlığı FAO standartlarına göre değil, 6831 sayılı Orman Kanunu'na göre belirlenmektedir. Ayrıca Orman Genel Müdürlüğü de gerek verdiği istatistiklerde gerek ise orman amenajman planlarında bozuk orman alanlarını ormanlık alan içinde göstermektedir. Görülmektedir ki 6831 sayılı orman kanununun 57. Maddesinde devlet ormanı sayılan yerlerin ağaçlandırılması 57. maddede belirtilen orman sahasının artmasını sağlamaz.

Ağaçlandırma çalışmaları ile ormanlık alanda artış olabilecek yegane yerler; devlet ormanı içinde yer alan amenajman planlarında OT rumuzu ile gösterilen orman içi açıklıklardır. Yönetmelikte bu alanlar özel ağaçlandırma çalışmalarına konu edilmemektedir. Bu nedenle 6831 sayılı orman kanununun 57. Maddesine göre orman alanlarının artmasını sağlayacak alanlar, yalnız mülkiyeti devlete ait olup orman yetiştirme muhiti şartları bakımından elverişli özelliklere sahip **devlet ormanı dışındaki hazine arazileri ile özel mülke konu arazilerde** yapılacak ağaçlandırmalardır. Bu sahalarda da fiilen devlet orman sayılan araziler olmadığından bu sahalarda özel ağaçlandırma,

erozyon kontrol ve imar-ihya çalışmalarının yapılmasında hukuki olarak bir aykırılık görülmemektedir.

Öte yandan Yönetmeliğin 5/1 Maddesinde “Bozuk orman alanlarında, orman içi açıklıklarda, gerektiğinde verimli ormanlarda ve ilgili kurumların uygun görmesi halinde de; kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezleri kapsamında bulunan alanlarda, doğal tarihi ve arkeolojik sit alanlarında, Bakanlar Kurulu Kararıyla muhafazaya ayrılan ve ilan edilen yerlerde, yaban hayatı geliştirme sahalarında, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu kapsamındaki yerlerde, 2872 sayılı Çevre Kanununa göre özel çevre koruma bölgesi olarak ilan edilen yerlerde, Bakanlıkça tescil ve ilan edilen örnek avlaklar ile endemik ağaç, ağaççıklar ve korunması gereken nadir ekosistemlerin bulunduğu alanlarda ağaçlandırma, erozyon ve sel kontrolü, çığ ve heyelanların önlenmesi, mera ıslahı, ağaç ıslahı, orman ağaç, ağaççık ve florasına ait tohum ve fidan üretimi, fidanlık, rehabilitasyon ve imar-ihya çalışmaları Genel Müdürlükçe yapılır veya **yaptırılır**” denilmektedir. Burada yaptırılır ifadesinden maksat; yönetmeliğin ağaçlandırma tanımında da ifade edildiği gibi “Saha etüdünden başlayarak proje, tohum temini, fidan üretimi, arazi hazırlığı, dikim, ekim ve bakım faaliyetlerinin tümünün Orman Genel Müdürlüğü dışında kişi ve kuruluşlara yaptırılabilceği anlaşılmaktadır.

Fotoğraf: Gökhan ŞEN

Bu ağaçlandırma çalışmalarının hizmet alımı ile özel kişi veya kuruluşlardan hizmet alımı ile yaptırılabilceği şeklinde yorumlanabilir. Ancak ağaçlandırma işinin hizmet alımı ile yaptırılması devletin bu işi yapmadığı anlamına gelmez. Bizzat her aşaması Orman Genel Müdürlüğü tarafından denetlenecek ve tüm maliyetleri de Orman Genel Müdürlüğü tarafından ödenecek ağaçlandırma işleri zaten bu işin Orman Genel Müdürlüğü tarafından yapıldığı anlamına gelir. Bununla beraber yönetmeliğin 5/1 maddesinin sonunda yer alan “yaptırılır” ifadesinden ağaçlandırma işlerinin özel ağaçlandırma olarak gerçek ve tüzel kişilere yaptırılmak istendiği açıktır. Yönetmeliğin 5/1 maddesinden ağaçlandırma işlerinin Genel Müdürlükçe yapılması esasa bağlanmışken, 8/1 maddesinin a paragrafında verimsiz devlet ormanlarında özel ve tüzel kişiler tarafından

ağaçlandırılmasına izin verilmesi tam anlamıyla iki maddenin birbiri ile çelişik olması sonucunu doğururdu. Bu nedenle yönetmeliğin 5/1 maddesinin son cümlesindeki “yaptırılır” ifadesi de anayasamızın 169. Maddesi aykırı olup, anayasa ve yasa ile verilmeyen bir hakkın yönetmelikle verilmeye sağlanması da hukuka aykırıdır.

Yukarıda açıklanan nedenlerle yönetmeliğin 5/1 ve 8/1 ile bu madde ile ilişkili olan, 11/a, 12., 13. maddeleri, 18 maddenin a, b, c, ç, d, e, f, g. paragrafları, 19, 21/c, 23/1 ve 23/2, 26/5 maddeleri anayasamızın 169. Maddesine aykırı olduğundan iptal edilmelidir.

Yönetmeliğin Kapsam başlıklı 2(1)/b maddesinde “*Asli ve odun dışı orman ürünlerinin üretileceği ormanların kurulması amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılacak ağaçlandırma, erozyon kontrolü, imar-ihya ve orman fidanlığı kurma çalışmalarına ilişkin usul ve esasları kapsar.*” ifadesi ile ağaçlandırma, erozyon kontrolü, imar-ihya çalışmalarının amacının orman kurmak olduğu açıktır. Ormanlar, tarımsal ürün yetiştirilen bahçelerden tamamen farklıdır. Bu farklılıkların başında ormanın belli bir büyüklükte olması gerekmektedir. Çünkü ormanın kendine özgü bir ekosistem oluşturması yeteneği olmalıdır. Nitekim 6831 sayılı yasada 1. Maddesi g paragrafında bu büyüklük 3.0 ha olarak belirlenmiştir. Oysa yönetmeliğin Saha Büyüklüğü başlıklı 17/1 maddesinde devlet ormanı sayılan yerlerde 0,5 ha büyüklüğünde alanlara özel ağaçlandırma izni verilmektedir. Elbette devlet ormanı sayılan bir alan olduğu için bu büyüklüğün önemli olmadığı söylenebilir. Ancak yönetmeliğin Tanımlar başlığı altında 4/1 maddesinin yer alan ağaç tanımına bakıldığında amacın devlet ormanı arazilerinde yapılacak çalışmanın orman kurmak değil, bahçe tesis edilmek olduğu açıktır. Bu durum Yönetmeliğin Tanımlar başlığı altında 4/1 maddesinin a paragrafında ağaç tanımından kolaylıkla anlaşılmaktadır. Yönetmelikte ağaç tanımı; “*Ormanlarda tabii olarak yetişen veya emekle yetiştirilen, en az 8 metre boy yapabilen, yaşı ve çapı ne olursa olsun kökü, gövdesi ve tepesi olan yerli veya egzotik orijinli odunsu bitkiler*” olarak tanımlanmaktadır. **Amaç orman kurmak olsa idi tanımın orman ağacı olarak yapılması ve tarımda meyve üretimi gibi amaçla kültüre alınmış**

ağaçların kapsam dışı bırakılması gerekirdi.

Yönetmeliğin bu hali ile 8 metrenin üzerine boy yapabilen ceviz, badem, kiraz, zeytin vb türlerle ağaçlandırma ve erozyon kontrol çalışmalarının yapılması mümkün kılınmaktadır. Aşılı kiraz, ceviz ya da badem ağaçları ile yapılan dikimler sonucunda tesis edilen yere bir orman demek olanaksızdır. Bunun bilimsel karşılığı bahçedir.

Ayrıca yönetmeliğin 18(1) maddesi ç paragrafında “Devlet ormanı sayılan yerlerde; odun dışı orman ürünü veren ve **ormanlarda tabii olarak yetişen ağaç, ağaççık ve floraların tohumu, fidanı ve aşılı fidanlarının veya aynı türlerin aşı kalemlerinin kullanımı ile özel ağaçlandırma ve özel erozyon kontrolü çalışmalarına izin verilebilir.**” denilerek, ağaççık ve çalı formundaki diğer meyve ağaçlarının da kullanılmasına izin verilerek kapsam daha da genişletilmektedir. Sayılan bu türler ülkemiz ormanlarında doğal olarak yetişen türler olduğundan, yönetmelikte orman ağacı ile kültüre alınmış ağaçların tanımı kesin olarak ayrılmadığından bu hükümle fiilen orman alanlarının ceviz, badem, kestane, kiraz, armut, fındık, zeytin bahçelerine dönüştürülmesi olanaklı hale getirilmektedir. Yönetmeliğin 4/1 maddesi c paragrafında yapılan ağaçlandırma tanımında “Saha etüdünden başlayarak proje, tohum temini, fidan üretimi, arazi hazırlığı, dikim, ekim ve bakım faaliyetlerinin tümünü” ifade eder denilerek, orman kurmak amacından bahsedilmeyerek, aşılı fidan kullanımına izin verilerek amacın orman kurmak değil bahçe tesis etmek olduğu açık olarak anlaşılmaktadır. Sonuçta fiilen devlet ormanı sayılan bir yer, tarım alanına dönüştürülmektedir. 6831 sayılı Orman Kanununun 17 maddesine göre “Devlet ormanları içinde tarla açılması, işlenmesi, ekilmesi yasaktır”. Bu uygulama sonunda devlet ormanı sayılan alanlar mülkiyet olarak orman sayılan yerlerden olmakla birlikte fiilen meyve üretimi yapılan bahçelere yani tarım alanına dönüştürülmüş olacaktır. Bu nedenle 6831 sayılı kanunun 17. Maddesine aykırıdır.

Bunun ne sakıncası var, verimsiz orman alanları yapılan dikimlerle toprağın korunduğu, ayrıca ülke ekonomisine katkı koyan alanlar haline getirilmektedir diye düşünülebilir. Ancak bu tamamen yanlıştır. Yanlışlığın birincisi; meyve bahçelerinde toprak koruma fonksiyonunun sınırlı

olması, ikincisi asla kendi kendine yeten, içinde ara ve alt tabakanın olduğu, çok sayıda canlının yer aldığı bir orman ekosistemi oluşturmayaacağı, üçüncüsü ormanların sağladığı en az ekonomik katkı kadar önemli toprak koruma, su üretimi, toplum sağlığı, estetik fonksiyonların bu alanlardan sağlanamayacağıdır. Bu araziler birer bahçe haline getirildiğinde, asli işletme amacı meyve üretimi olacağından, bu arazilerde meyve üretimini artırmak üzere her türlü zirai ilaçlama ve gübreleme yapılması kaçınılmaz olacak, alt tabakada ormanlarda bulunan floranın ve faunanın bulunmasına mücade edilmeyecektir. Kullanılacak zirai ilaçlarla ve gübreler suları kirletecek, alt tabakada yapılacak toprak işlemleri flora ve ölü örtü uzaklaştırılarak toprak koruma işlevi ortadan kalkacaktır. Nitekim benzer girişimler **Danıştay 8. Daire tarafından 2002/13 E. 2003/1949K. ve 2002/16 E. 2003/1950 K. ile 2003/5450 E. 2004/4460 K. sayılı davalarda iptal edilmiştir.**

Yönetmeliğin 12/(10) maddesinde “Gerçek veya tüzel kişiler tarafından çeşitli gayelerle kullanılmakta iken kesinleşen orman kadastrusu neticesinde veya mahkeme kararı ile orman sayılan yerler içerisinde kalan sahalara özel ağaçlandırma ve özel imar ihya gayesi ile müracaatta bulunulması durumunda; bu sahalarda özel ağaçlandırma ve özel imar ihya yapılması amacıyla orman-halk ilişkilerinin bozulmaması için önceden kullanan gerçek veya tüzel kişilere izin verilebilir. Bu tür alanlarda Devlet ormanları için geçerli olan 0,5 hektarlık alt sınır aranmaz. Bu şekilde verilecek izinlerde bölge müdürü veya yardımcısı başkanlığında, ağaçlandırma/ ağaçlandırma ve silvikültür şube müdürü, ilgili işletme müdürü, ilgili işletmeşefinden oluşan komisyon marifetiyle izin raporu düzenlenir ve saha izni Genel Müdürlükçe verilir.” hükmü yer almaktadır. Bu hükümle devlet ormanını işgal ettiği kesinleşmiş kişilere orman-halk ilişkilerinin düzeltilmesi gerekçesi ile özel ağaçlandırma, erozyon kontrol veya özel imar-ihya çalışması yapması için imtiyaz hakkı tanınmakta, işgalci ödüllendirilmekte ve adeta yasal olarak kullanım hakkı bulunmadığı kesinleşmiş kişilere, yönetmelikle kaybettikleri bir hak iade edilmeye çalışılmaktadır.

TOD ÇALIŞMA GRUBU

Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na

ŞİKAYETÇİ : Türkiye Ormancılar Derneği, Tuna Cad.No:5 Kızılay-Ankara (Vergi No:...)

1. V E K İ L İ : Av. Kemal AYBEK, adres başlıkta.

ŞÜPHELİLER : Orman Genel Müdürlüğü'nün ödeme emrini veren ve ödemedi sorumlu sayman ve yöneticileri,

Ö Z Ü : Görevi suistimal nedeniyle şüphelilerin cezalandırılması talebidir.

AÇIKLAMA :

1-Türkiye Ormancılar Derneği, Cumhuriyet tarihimize eş yaşam süreci içinde Ormancılıkla ilgili tüm teknik idari ve hukuksal alanlarda Kamu Yararına hizmet vermiş ve halen de bu hizmetlerini eksiksiz biçimde vermeye devam etmekte olan bir sivil toplum örgütüdür.

Değindiğimiz gibi Derneğimiz genç Türkiye Cumhuriyetinin ilk önemli Derneklerinden birisi olarak 26 Aralık 1924 tarihinde kurulmuştur. Türkiye'deki tüm ormancı teknik elemanlarını bünyesine alarak 21.06.1930 tarihinde TÜRKİYE ismini kullanan Dernek (Cemiyet) hakkını kazanmış ve Türkiye Ormancılar Cemiyeti adı altında çalışmalarına devam etmiştir. Ormancılık konusunda Bakanlık veya Orman Genel Müdürlüğü kadar önemli projelere imza attığı ve kendi imkanları ile bu projeleri yaşama geçirdiği için 07.03.1951 tarih 3/12644 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla KAMU YARARINA ÇALIŞAN DERNEK statüsünü kazanmıştır.

Derneğimiz ormancılık alanında faaliyet gösteren diğer tüm sivil toplum örgütlerini kapsayıcı biçimde işlev gören, ana bir kuruluş olarak bu örgütlerin ortak paydasını oluşturan, onlara gerek teknik ve her türlü mesleki konularda alt yapı desteği veren bir örgüttür.

Derneğimiz Tüzüğü'nün başlangıç ilkesinde aynen "Türkiye Cumhuriyeti ile birlikte kurulan Türkiye Ormancılar Derneği, Cumhuriyet devriminin kazanımlarını savunur. Atatürk devrim ve ilkelerine, Anayasada değiştirilemez olarak kabul edilen devrim yasalarına bağlı, ulusun egemenliğine, ülkenin bağımsızlığı ve bölünmez bütünlüğüne yönelik her türlü iç ve dış tehdide karşı koymayı, Anayasada yazılı laik, demokratik ve sosyal hukuk devleti ilkelerini, emekten ve demokrasiden yana her türlü çabayı desteklemeyi yurtseverliğin vazgeçilmez bir görevi olarak kabul eder. Bu temel ilkeler ve tarihten gelen Cumhuriyetçi gelenekler ışığında ülke ormancılığının ulusal çıkarlara, akla ve bilime uygun olarak yeniden yapılandırılması, kamu yararı ilkesi doğrultusunda doğanın, çevrenin ve ormanların korunması, doğal kaynakların çoğaltılması ve işletilmesi için her türlü çabayı destekler. Doğayı, çevreyi ve ormanları tahribe yönelik her türlü iç ve dış tehditlere karşı koyar." düzenlemesi vardır.

Tüzüğün Derneğin Amacı başlıklı 3.maddesinde "Derneğin amacı; ülkede orman, doğa ve çevre sevgisinin yayılmasını, kökleşmesini, kamu oyunun bilinçlendirilmesini, ormancılık bilim ve teknolojinin ilerlemesini sağlamak, ormancılık sorunlarının yurt, ulus gereksinimleri ve kamu yararı gözetilerek bilimsel ilkelere göre çözümüne çalışmak, orman alanlarının daralmasına ve ormanların ormancılık bilim ve teknolojisine aykırı yönetilmesine neden olacak her türlü girişimi önlemeye yönelik savaşı vermek, doğal kaynakları korumak, ormancılar ve orman severler arasında bağlılığı, dayanışmayı ve yardımlaşmayı güçlendirmektir." denilmektedir.

Tüzüğün 4.maddesinde "Dernek bu amaçları gerçekleştirmek için;

-Türkiye’de orman kurulması, korunması, bakım ve değerlendirilmesi işlerini özendirir. Bu işlerle uğraşanlara teknik v ekonomik yolları gösterir.

-Meslek dergileri, ormancılığa ilişkin bilim ve iş kitapları çıkarır, halkı aydınlatıcı yapıtlar yayımlar. Gerekli olan her türlü bilgi, belge, doküman ve yayınları sağlar, dokümantasyon merkezi oluşturur, çalışmalarını duyurmak için amaçları doğrultusunda gazete, dergi, kitap, elektronik dergi v.b. gibi yayınlar yapar, üyelerine dağıtılmak üzere çalışma ve bilgilendirme bültenleri çıkarır, ormancılığa ilişkin bilimsel kitaplar çıkarır, faaliyetlerinin etkinleştirilmesi ve geliştirilmesi için araştırmalar yapar ve yaptırır. Ormancılık, doğal kaynaklar ve çevre konularında her türlü yayın ve propagandayı destekler, yardımda bulunur.

-Ormancılık, doğal kaynaklar ve çevre konularında ülke ve dünya sorunları üzerinde görüş bildirir. Tüm kitle iletişim araçlarını kullanarak görüş ve çalışmalarını topluma iletir. Bu amaçla, konferanslar, radyo-TV programları, seminerler, toplantılar düzenler, ormancılıkla ilgili filmler sağlar ya da yaptırır. Gerçekleştirdiği bu çalışmaları toplumun hizmetine sunar ve etkin bir şekilde yararlanması için çalışır.

-Ülke içinde ve dışında doğa gezileri düzenler. Toplumu bilgilendirmek bilinçlendirmek amacıyla orman ekosistemlerini tanıtmak için ekoturizm gezileri düzenler, kamplar kurar vb etkinliklerde bulunur.

-Türk ormancılığı ile ilgili bilgileri ve örnekleri Dernek merkezinde toplar, arşiv ve müzecilik etkinliklerinde bulunur.

-Kurumlar ve bilim insanları ile ilişkiler kurarak Türk ormancılığına teknik ve bilimsel katkı sağlar.

-Üyelerin mesleki hak, yetki ve çıkarlarını korumaya ve geliştirmeye çalışır.

-Dernek, üyeleri arasında ilişkilerin geliştirilmesi ve sürdürülmesi için sosyal ve kültürel etkinlikler düzenler, dinlenme kampları kurar, üyelerinin bu tür etkinliklerden yararlanmalarını sağlar.

-Yurt içinde ve dışında gerekli görülen yerlerde şubeler ve temsilcilikler açar

-Dernek tüzüğünde gösterilen amaçlar doğrultusunda diğer dernek, oda, vakıf, sendika ve benzeri sivil toplum kuruluşlarıyla ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere oluşan gruplara katılır.

-Dernek tüzüğünde gösterilen amaçları gerçekleştirmek üzere uluslararası etkinlik ve işbirliğinde bulunur, bu tür etkinlikleri destekler.

-Kamu kurum ve kuruluşları ile görev alanlarına giren konularda ortak projeler yürütür.

-Ulusal çıkarlara aykırı olmamak koşuluyla, yurt dışındaki dernek ve kuruluşlara üye olur, bu kuruluşlarla proje bazında ortak çalışmalar yapar veya yardımlaşır.

-Dernek üyelerinin zorunlu giderlerini ve kısa vadeli kredi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla sandık kurar. Üyenin vefatı halinde yardım yapar.

-Amaçına ulaşmak için iktisadi ve ticari şirketler ve yatırım ortaklıkları kurar veya kurulmuş ticari ve iktisadi şirketlere, yatırım ortaklıkları ve vakıflara katılır; yardımlaşma ve dayanışma kuruluşları kurar, şube açar, kurulu ve kurulacak olanlara katılır.

-Dernek etkinlikleri için gerek duyulan taşınır, taşınmaz mal satın alır, satar, kiralar, kiraya verir ve taşınmazlar üzerinde aynı hak tesis eder.

-Dernek amacı doğrultusunda her türlü önlem ve girişimde bulunur, gerektiğinde adli ve idari mercilere başvurur.” şeklinde düzenlenmiştir.

Dolayısı ile Ormancılıkla ilgili her konuda orman aleyhine yapılan uygulamalara taraf olma, karşı çıkma, denetleme ve hukuk platformuna taşımak konusunda görev üstlenmiş bir kuruluş olmakla şikayet etme ve dava açmakta hukuki yararı vardır.

2-Orman Genel Müdürlüğünün malı olan 46 hektar ve devamındaki Atatürk Orman Çiftliğine ait bir kısım arazi, 30.01.2007 tarihinde gizli bir protokol dairesinde kamuoyundan saklanarak üzerine Başbakanlık

yerleşkesi yapılmak üzere Toplu Konut İdaresine (TOKİ) devredilmesi kararlaştırılmıştır.

Anılan arazi, daha önce Atatürk Orman Çiftliği ile bir bütün olarak Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 02.06.1992 gün ve 2436 sayılı kararı ile Ankara İli Yenimahalle İlçesi Atatürk Orman Çiftliği Doğal ve Tarihi Sit Alanı olarak ilan edilmiş, ardından karar tarihi itibarıyla taşıdığı özellikler nedeniyle alanın sit derecesi Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 07.05.1998 gün ve 5742 sayılı kararı ile 1.Derecede Doğal ve Tarihi Sit Alanı olarak tescil edilmiş bir arazidir.

O nedenle arazinin mevcut statüsü ile az yukarıda belirttiğimiz 30.01.2007 tarihinde yapılan gizli protokol hükümlerinin amaçları çatışmaktadır.

Çünkü; Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 19.06.2007 gün ve 728 doğal ve tarihi sitlerin korunması ve kullanılması ilke kararlarında, 1.Derecede Doğal ve Tarihi Sit Alanı olarak tescil edilmiş yerlerdeki, bitki örtüsü, topoğrafya, silüet etkisini bozabilecek tahribata yönelik hiçbir eylemde bulunulamayacağı, ancak alanın doğal bitki dokusunu değiştirmeden Orman Genel Müdürlüğü'nün ilgili biriminden alınacak uygun görüş doğrultusunda Koruma Kurulunca sadece ağaçlandırmaya izin verilebileceği yazılıdır.

Böylesi bir açmaz karşısında Orman Genel Müdürlüğü, bir yandan 30.01.2007 tarihli gizli protokol dairesinde yerin Toplu Konut İdaresine (TOKİ) devredilebilmesi hazırlıkları yaparken diğer yandan da yerleşke devrine ilişkin bu protokolü kamuoyundan gizleme gayreti içine girmiştir.

Kimi sivil toplum örgütlerinin 4982 sayılı kanun çerçevesinde bilgilendirme hakkı çerçevesinde sorulan sorularına ve bu arada Milletvekillerinin soru önergelerine verilen cevaplarda yerleşke devrine ilişkin Orman Genel Müdürlüğü'nün bu kararı ve protokolü kamuoyundan gizlenmiştir.

Kamuoyundan bu karar gizlenirken, kamuflaj olarak da yerleşkelerdeki bir kısım binalara normal onarım gideri dışında olağanüstü büyük onarım harcamaları yapılmıştır.

Diğer yandan bu protokolle çatışan yerin hali statüsünü değiştirmek adına Orman Genel Müdürlüğü, yerin sahibi sıfatıyla Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'ndan bu yerin statüsünün 1.derece sit alanından 111.derecede sit alanına dönüştürülmesini talep etmiştir.

Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'na yazdığı 04.08.2011 gün ve 649 sayılı yazılarında bu yerin 111.derecede sit alanına dönüştürülmesi talebi vardır.

Çünkü; Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 19.06.2007 gün ve 728 doğal ve tarihi sitlerin korunması ve kullanılması ilke kararlarında; 111.Derecede Doğal ve Tarihi Sit Alanı olarak tescil edilmiş yerlerde yörenin potansiyeli ve kullanım özellikleri de dikkate alınarak konut alanlarına da açılacak alanlardır şeklinde tanımlanmaktadır. Çatışan bu durum nedeniyle Orman Genel Müdürlüğü, bu yerin 1.derece sit alanı statüsünün 111.derecede sit alanına dönüştürülmesini talep etmiştir.

Birçok acil ve zorunlu yapılması gereken iş ve işlemler aylardır Koruma Kurulunun gündeminin dolu olması nedeniyle karara bağlanamazken (Bazı sivil toplum örgütlerinin başvurusu ile yok olmak üzere olan endemik bazı türlerin korumaya alınması, anıt ağaç olarak tescil edilmesi v.s. gibi konular Kurulun gündeminde bekletilirken) bu talepten hemen 6 gün sonra hiçbir bilimsel ve teknik inceleme de yapılmadan istek yazısına aynen uyularak Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 10.08.2011 gün ve 6281 sayılı kararı ile 1.Derecede Doğal ve Tarihi Sit Alanı statüsü kaldırılmış sadece 111.Derecede Doğal Sit Alanına dönüştürülmüştür.

Bu karara karşı Ankara 11.İdare Mahkemesi 2011/2080 Esasında açılan dava Derdestir.

Durumun gün yüzüne çıkmış olması nedeniyle de Başbakanlığın 13.12.2011 tarih ve 3146 sayılı yazıları ile Orman Genel Müdürlüğünden alanın boşaltılması talep edilmiş, akabinde de bu alana Başbakanlık İdari

Binası yapılmak üzere boşaltılarak Toplu Konut İdaresine (TOKİ) devredilmiştir. Toplu Konut İdaresi de alandaki tüm binaları yıkmaya ve birçok ağacı da beraberinde keserek A.B.D Beyaz Saray modeline uygun biçimde Başbakanlık İdari Binası yapmak üzere alanda inşaaata başlamıştır.

Şikayetimizin konusu, Orman Genel Müdürlüğünün 30.01.2007 tarihli gizli protokolü kamuoyundan saklama gayretleri ve ayrıca Milletvekillerinin soru önergelerine verilen cevaplarda yerleşke devrine verdikleri olumsuz yanıtlara inandırıcılık katmak için devri kararlaştırılmış ve bir müddet sonra yıkılması mukarrer hale gelmiş yerleşkelerdeki bazı binalara normal onarım gideri dışında olağanüstü büyük onarım harcamaları yapılması nedeniyledir.

4982 sayılı kanun çerçevesinde Orman Genel Müdürlüğünün Derneğimize gönderdiği bilgilendirme yazısı eklidir.

EK: BİLGİLENDİRME YAZISI

Yazıda, Başbakanlığın 13.12.2011 tarih ve 3146 sayılı yazıları gereği yerleşkelerin devredildiği, anılan tarihten sonra herhangi bir onarım yapılmadığı ve fakat;

2007 yılında 7 No'lu Bina için Büyük Onarım olarak 327.334-TL'ye

2008 yılında 5 No'lu Bina için Büyük Onarım olarak 229.563-TL'ye

2009-2010 ve 2011 yıllarında Bilgi İşlem Odası Yapımı ve cihaz alımı için 1.057.886-TL'ye

İnteraktif Eğitim ve Toplantı Salonu Yapımı ve malzeme alımı için 71.000-TL'ye

2 ve 9 No'lu Binaların Yapısal Kablolama ve cihaz alımı için 345.000-TL'ye

Büyük Onarım İhalelerinin yapıldığı beyan edilmiştir.

Bu harcamaların hiçbirisi normal kullanım olağan tamirat ve onarım harcaması değildir. Sırf, gizli alınmış bir kararın kamuoyundan saklanması gayretleri ve ayrıca Milletvekillerinin soru önergelerine verilen cevaplardaki yerleşke devrine verilen olumsuz yanıtlara inandırıcılık katmak uğruna bu paralar Devletin kasasından aktarılmış olmaktadır.

Bu konuda derece derece sorumluluğu olan Orman Genel Müdürlüğü yetkililerinin cezalandırılmasını talep ediyoruz.

Bu tür olağanüstü onarımlar ayrıca Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununa da aykırılık teşkil etmektedir. Çünkü anılan yer o tarihlerde 1.Derecede Doğal ve Tarihi Sit Alanıdır.

HUK. NED.LER : TCK, Av. Kan., her tür hukuki mevzuat.

DELİLLER : Metindeki ek ve her tür delil.

S O N U Ç :

Yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı şüphelilerin cezalandırılmasını, her tür giderler ile vekalet ücretinin şüphelilerden tahsiline karar verilmesini vekaleten arz ve talep ederim.27.09.2012

Müşteki Vekili
Av. Kemal AYBEK

İ. Ü. Orman Fakültesi 1960-61-62 girişlilerinin, 18. dönem toplantısı 01-06 Ekim 2012 tarihleri arasında Kuşadası TUSAN otelde yapıldı. 18 yıldır aralıksız bir şekilde gerçekleştirilen dönem toplantısına, bu yıl 120 kişi katıldı. Özgen DEMİREL'in başkanlığında gerçekleştirilen ve 5 gün süren bu gezide, yakın çevrede bulunan Meryem Ana, Efes antik şehri, Şirince, Samos adası, Dilek Yarımadası ve Menderes Deltası Millî Parkı ziyaret edildi. Dostların kucaklaştığı ve hasret giderdiği, geçmiş günlerin tekrar tekrar anımsandığı bu gezide, Prof.Dr. Kani IŞIK ve Süleyman DİNGİL arkadaşlarımızın sunumları ilgi ile izlenip, Güneri SESİGÜR ve İlhan HARMANCI'nın müziği ile eski anılar tazelenirken, eğlence geç vakitlere kadar sürdü. Toplantıya Dernek Genel Başkanı Fevzi KALELİ, II. Başkan A.Hüseyin ÖZKARA ve Genel Sekreter Hüseyin ÇETİN de katılarak meslektaşlarımızla birlikte oldular aynı zamanda Türkiye Ormancılar Derneği'nin çalışmaları hakkında da katılımcılara bilgi verdiler. Nice yıllara dileğiyle, genç delikanlılara sağlıklı kalın diyoruz.

İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi 1964 girişliler geleneksel sınıf toplantılarını bu yıl 20-23 Eylül 2012 tarihlerinde Eskişehir ve Kütahya'da yaptılar. 1984 yılından bu yana düzenli olarak toplanan 64 girişliler hasret giderdiler, bu vesile ile Eskişehir ve Kütahya'da tarihi ve turistik yerleri görme imkânı buldular. Hayrullah Oğuz liderliğinde organize edilen 64 girişliler sınıf toplantısında; gelecek yıl İzmir-Çeşme'de buluşma kararı alındı.

HES'lerde Çevresel Endişeler ve Bazı Sorular

Prof.Dr.Cantürk GÜMÜŞ
KTÜ Orman Fakültesi –TRABZON

GİRİŞ

Ü

lkemizin birçok yöresinde akarsuların kanallara alınarak, bir nevi ortamdan uzaklaştırılması, ekosistemin en yaşamsal ögesinin yok edilmesi, canlı sistemin yararlanmasına kapatılmasına yol açan hidroelektrik santralleri (HES) yapılmaktadır. Barajlar yapılarak oluşturulan HES'lere bir kamuoyu tepkisi söz konusu değil iken kanal tipi HES'ler sürekli olarak tartışılmakta ve birçok yerde de halkın tepkisi ile karşılaşılmaktadır.

Kanal tipi HES'lerin ortaya çıkardığı çevresel olumsuzluklar, birçok bilim adamı tarafından ele alınmıştır. Acar, 2008, Ak ve arkadaşları, 2008, Ayanoğlu, 2007, Berkün ve arkadaşları, 2008, Özalp ve arkadaşları, 2010, Kurdoğlu, 2009 ve Kurdoğlu ve Özalp 2010 gibi birçok eserde bu konular ayrıntısıyla ele alınmıştır.

Bu yazıda, sadece tesadüfen karşılaşılan Gümüşhane-Torul -Demirkapı (Cizere)Deresi üzerinde yer alan birkaç HES'ten hareketle, bu tesislerle ilgili ekolojik endişeleri değerlendirmek, bu tesislerde esas itibarıyla yukarıda yer verilen eserlerde yer alan öngörülerin bir sorgulaması da amaçlanmaktadır. Bu nedenle de yanıtlarına ihtiyaç duyulan bazı sorular sorularak, ilgililerin dikkati çekilmeye çalışılacaktır.

CANSUYU KONUSU

Resim 1: Torul-Cizere Deresi üzerindeki regülatör

HES'lerin çevreyi olumsuz etkileyeceği, canlı yaşam sürecini ve yaşam zincirini bozacağı endişelerini dile getirenlere, derelerdeki suyun tamamen yok edilmeyeceği; cansuyu adı verilen bir miktar suyun canlı ekosistemin yararına hizmet edecek şekilde, doğal akış alanına bırakılacağı yetkililerce ifade edilmektedir. Ancak bu konu yasal bir konum da kazanmış değildir. Konu ile ilgili aşağıdaki sorular yanıt beklemektedir:

Cansuyu nedir? Derelere "cansuyu" adı verilen su bırakılmakta mıdır?

Cansuyu miktarı nedir?

Cansuyu miktarı kim tarafından, neye göre ve nasıl hesaplanmaktadır?

Konunun yasal altyapısı var mıdır?

Bırakılan cansuyu üzerinde canlı yaşam koşullarını değerlendiren araştırmalar yapılmakta mıdır? Örneğin su sıcaklığı nedir? Evsel atıkların neden olduğu kimyasal kirlenmeye bağlı olarak suyun yapısında kirlilik oransal olarak ne düzeylere çıkmıştır?

Cansuyu adı altında derelere bir miktar su bırakmak sadece özel sektörçe inşa edilen HES'ler için mi geçerlidir?

Resim 2: Cizere Deresi – Torul (Regülatörün 50 m yukarısı 20.06.2012)

Resim 3: Aynı regülatörün 50 m. mansabında taş ve hafriyatla boğulmuş dere

Resim 4: Regülatörden bırakılan su (20.06.2012)

Resim 5 : Aynı derede 21 Temmuz 2012 tarihinde bırakılan su (can suyu!)

Yukarıdaki resimlerden ilki (Resim 4) haziran ayında ikincisi de (Resim 5) temmuz ayında çekilmiştir. Cansuyu miktarının derenin ne kadarını oluşturduğu bu yazıyı okuyanların takdirine bırakılmıştır. Öte yandan, bırakılan cansuyu içerisinde yaşayan canlıların, söz gelimi alabalıkların yaşayabilmesi, yukarıya veya aşağıya hareket edebilmesi olanakları da yine sadece okurların ve özellikle de su ürünleri konusunda çalışan bilim adamların ve özellikle de çevrebilimcilerin takdirine bırakılacaktır.

Bu arada akla başka bir soru daha gelmektedir:

Temmuz ayında cansuyu adı altında aşağıya bırakılan su miktarı yeterli ise neden haziran ayında, baraj dolu olmadığı halde daha fazla su bırakılmıştır?

Devlet cansuyu bırakıyor mu?

Aşağıdaki 2 fotoğraf (Resim 6 ve 7) Gümüşhane-Kürtün ilçesinden doğarak, Giresun Doğankent'te Harşit Deresi ile birleşen ve Gavraz deresi olarak bilinen derenin hali görülmektedir. Bu derenin suyu tamamen Doğankent HES'ne bağlanmış olup, dereye su bulunmamaktadır. Devletin iyeliğinde olan bu HES tarafından cansuyu bırakılmamaktadır.

İnsan yaşamı açısından son derece önemli olan su kaynakları, sulak alan ve derelerin devlet tarafından bu şekilde acımasızca kullanılması düşündürücüdür. Kamu yönetimi cansuyu adı verilen bir miktar suyu bile derelere akıtmak gereğini duymuyorsa, özel sektörden bunu ne amaçla ve nasıl bekleyebileceğiz?

Buradan anlaşılan, devlet cansuyu bırakmamakta; özel sektör de bırakıyormuş gibi yapmaktadır.

Resim 6-7: Can suyu bırakılmamış dere (Gavraz Deresi) Doğankent yakınları (Şubat – 2011)

BALIK GEÇİTLERİ

HES regülatörü üzerinde yapılan balık geçitlerinin ise göstermelik olmaktan başka bir işlevi yok gibi görülmektedir. Balık geçidi olarak inşa edilmiş “u” biçimindeki yapı eğim oyunuyla doluymuş gibi gösterilmekte, geçide çok az bir su bırakılarak çevre duyarlılığı sergilenmeye çalışılmaktadır. Bu geçitlerle ilgili olarak akla gelen ve cevap bekleyen bazı sorular da aşağıda yer almaktadır:

Balık geçitleri tekniğine uygun olarak yapılmış mıdır? Bu geçitlerden bırakılması gereken su miktarı nedir? Kim tarafından nasıl hesaplanmaktadır?

Bu geçitlerde su var mıdır? Göstermelik midir?

Bu resimde görülen ve faal olan balık geçidi için sorulması gereken sorular, şunlar olabilir:

Resim 8: Balık geçidi adı altında yapılan faal durumda bir geçit (Cizere Deresi – Torul) 20.06.2012

Yukarıda görülen geçit içerisinde çok az da olsa bir miktar su akıtılmaktadır. Yapılan balık geçitlerinin boyutları ile ilgili standartların neler olduğu tarafımızdan bilinmemektedir. Bununla birlikte yukarıdaki resimde yer alan geçidin standartlara uygun yapıldığı düşünülebilir. Bu durumda bu geçitten akıtılan su miktarı yeterli görülüyorsa, neden bu kadar büyük hacimde bir geçit tasarlanmıştır? HES şirketi neden bu kadar büyük hacimde bir geçidin maliyetine katlanmıştır? Bu geçitten yukarı doğru geçebilme başarısı gösteren bir balık görülebilmiş midir? Bu sorular yanıt beklemektedir.

Resim 9: Balık geçidi adı altında yapılan faal durumda bir geçit (Cizere Deresi – Torul) 20.06.2012

Resimde balık geçidi içerisindeki su miktarı aldatmacadır. Geçidin resim çekilmeye olanak veren bölümü, çok düşük bir eğim içerdiği için buradaki su akmamakta, önemli miktarda kısmı birikmektedir. Bu suyun çok az miktarı, yukarıda “cansuyu” olarak gösterilen kadarı (resim 5) geçitten akmaktadır.

ELEKTRİK İLETİM HATLARI

HES'lerden üretilen enerjinin iletimi için de bir takım sorunlarla karşılaşmaktadır.

Elektrik iletim hatları nerelerden geçmektedir?

Elektrik iletim hatlarının geçirilmesinde öncelikle ormanlar mı tercih edilmektedir?

Bu anlamda ormanlar “kamu yararı” kılıfı altında tahrip edilmekte midir?

Bu sorularla ilgili olarak tarafımdan yapılan gözlemlerden sonra yapılan değerlendirmeler hiç de olumlu değildir. Bilindiği gibi anayasamıza göre ormanların korunması ve geliştirilmesi esastır. Ormanların başka amaçlarla kullanımına, sadece kamu yararı varsa izin verilebilmektedir. Bu konularda da halen Orman ve Su İşleri Bakanlığı ve bu Bakanlık bünyesinde yer alan Orman Genel Müdürlüğü yetkili kılınmıştır.

Konu ile ilgili olarak, yani elektrik iletim hatlarının geçirilmesi konusunda yapılması gereken değerlendirme ise öncelikle bu hatların geçirilmesinde kamu yararı olup olmadığının tespiti. Enerji ve dolayısıyla da iletim hatlarının geçirilmesinde kamu yararı olduğu açıktır. İkinci olarak bu hatların “ormandan geçirilmesinde bir kamu yararı olup olmadığının” belirlenmesi gerekmektedir. Biz zannediyoorduk ki, bu konuda OGM ve taşra örgütü bu konuyu enine boyuna inceler ve başka çare yoksa da ormanlardan ve ormanlar içerisinde de mümkünse bozuk ve hatta ağaçsız alanlardan geçirilmesi için çaba harcar. Çünkü anayasal düzenlemenin ruhuna uygun davranış bunu gerekli kılar.

Bu konuda tarafımızdan karşılaşılan örnek; (Torul (Gümüşhane), Kopuz HES iletim hatları örneği) bize bu konunun farklı bir biçimde ele alındığını göstermiştir. HES şirketleri açısından en uygun, karlı, rasyonel geçiş alanı ormanlar ve kamu arazileri olarak görülmektedir. Diğer alanlardan geçiş, başta mülkiyet olmak üzere birçok sorunu da beraberinde getirecektir. Oysa ormanlardan geçmek kolaydır. Yerel orman idaresine başvuracaksınız ve kısa sürede sonuç alacaksınız.

Orman idarelerinin sadece başvurulara olumlu yanıt verdiğini, iletim hatlarının ormanlardan geçirilmesinde; ormandan geçmesinden başka çare yoksa da mümkünse ağaçsız alanlardan geçirilmesi konusunda bir değerlendirme yapılmadığını görmek çok üzüntü vermektedir.

Resim 10: Kopuz HES'e ait elektrik iletim hattı (mavi çizgi ile gösterilmiştir) (Alınyayla Köyü-Torul).

Yukarıda iletim hattının geçtiği bir bölge görülmekte olup, iletim hattının 50 m. aşağıdan (Yola yakın bölgeden), ağaçsız alandan geçirilmesi olanaklıdır. Bu konudaki duyarlılığımız orman idaresi yetkililerine iletilmiş ve bir yanlışlık varsa düzeltilmesi yönündeki talebimiz ne yazık ki dikkate alınmamıştır. Zaten erozyona hassas olan bölgede, aşağıdaki fotoğrafta görülen ağaç yıkımı gerçekleştirilmiştir.

Resim 11: İletim hattı 50 m. aşağıdan geçseydi bu orman yıkımı olmayacaktı (30.12.2012 Alınyayla Köyü - Torul)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemizin elektrik gereksinimi konusunda çalışma yapılması bir zorunluluktur. Bu konuda çaba gösterilmesi doğaldır. Ülkemizde baraj tipi HES'lere karşı onca kültürü, tarım ve yerleşim alanlarını sular altında bırakmasına karşın yoğun bir karşı çıkış olmamıştır. Ancak kanal tipi HES'lere yoğun olarak karşı çıkmaktadır. Bu karşı çıkışlar kimi haklı veya haksız gerekçelere dayandırılmaktadır.

Öncelikle HES projelerinin havza bazında ele alınmaması; bütün bir havzada ekolojik istekler dikkate alınmadan suyun ortamdan uzaklaştırması; bütün bir canlı yaşamı olumsuz etkileyeceği ve bundan insan yaşamının da kısa süre sonra olumsuz etkileneceği öngörülmektedir. HES projeleri hayata geçirildikçe de devlet denetiminin yetersizliği ortaya çıkmaktadır.

Ormancı teknik elemanlar kamu yararı kavramını iyi bilmektedirler. Ancak öyle anlaşıyor ki, uygulamada elleri kolları bağlanmış. Meslektaşlarımızın gereksiz olarak, bir ağacın bile kesilmesine razı olmayacağını çok iyi bilmekteyiz.

Bütün canlılar için yaşamsal öneme sahip olan su kaynaklarının hoyratça, plansız, düzensiz, denetimsiz, zalimce kullanılması, gelecek kuşakların karşılaşacağı en önemli sorun olacaktır. Şimdi bu sayede yok edilecek canlılar, ekosistemler yarınki kuşaklar için yıkıma neden olacak ve bir daha geri dönülmesi olanaksız doğa bozulmalarına yol açılacaktır.

Kanal tipi HES'ler her koşulda doğaya zarar vermektedir. Akarsuların doğal yapılarında nitel ve nicel olarak yapılan her değişiklik, doğada özellikle uzun dönemde yıkıma neden olacaktır. Bundan vazgeçilmelidir. Uygun koşullarda baraj tipi HES'lerin yapımı değerlendirilmelidir.

Kaynaklar

- Acar, H., 2008. Enregre Havza Yönetimi Kapsamında Çoruh Havzası İncelemesi, Su ve Enerji Konferansı Bildiriler Kitabı, s. 126-133, Çevre ve Orman Bakanlığı DSİ Genel Müdürlüğü, XXVI. Bölge Müdürlüğü Artvin.
- Ak, O., Çakmak, E., Aksungur, M., Çavdar, Y., 2008. Akarsu Üzerindeki Faaliyetlerin Sucul Ekosisteme Etkisine Bir Örnek: Yanbolu Deresi (Arsin-Trabzon), Su ve Enerji Konferansı Bildiriler Kitabı, s. 334-340, Çevre ve Orman Bakanlığı DSİ Genel Müdürlüğü, XXVI. Bölge Müdürlüğü Artvin.
- Ayanoğlu, S., 2007, Ormaniçi Sulardan Yararlanmada Hukuki Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Küresel İklim Değişimi ve Su Sorunlarının Çözümünde Ormanlar, Bildiriler Kitabı s. 135-141, Editör: Ünal Akkemik, İstanbul.
- Berkün, M., Aras, E., Koç, T. 2008. Barajların ve Hidroelektrik Santrallerinin Nehir Ekolojisi Üzerinde Oluşturduğu Etkiler, Su ve Enerji Konferansı Bildiriler Kitabı, s. 174-187 Çevre ve Orman Bakanlığı DSİ Genel Müdürlüğü, XXVI. Bölge Müdürlüğü Artvin
- Kurdoğlu, O. 2009. Doğanın Korunması mı? Büyük Yatırımlar mı? Ekoturizm Bağlamında Yeniden Düşünme, III. İkizdere Kurultayı, Bildiriler Kitabı s.57-61.
- Kurdoğlu, O., Özalp, M. 2010. Nehir Tipi Hidroelektrik Santral Yatırımlarının Yasal Süreç, **Çevresel Etkiler, Doğa Koruma ve Ekoturizmin Geleceği** Kapsamında Değerlendirilmesi, III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, 20-22 Mayıs Cilt: II, Sayfa:688-707, Artvin.
- Özalp, M, Kurdoğlu, O, Yüksel, E.E., Yıldırım, S., 2010: Artvin'de Nehir Tipi Hidroelektrik Santrallerin Neden Olduğu/Olacağı ekolojik ve Sosyal Sorunlar, III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi - 20-22 Mayıs 2010, Cilt: II Sayfa: 677-687

1940'lı Yılların Bereketli Avlağı: Simav

Ahmet DEMİRCAN

Eğitimci-Halk Edebiyatı Uzmanı/Bilecik
demircan_106@hotmail.com

Simav, Kütahya'nın güzel bir ilçesidir. Manisa, Balıkesir ve Uşak ile komşu olan ilçenin doğal güzellikleri ilçeye "Yeşil Simav" dedirtecek kadar nefes kesicidir. Buna paralel olarak doğal hayatı da çeşitliliği bakımından zengindir. Fakat yazının başlığından anlaşılacağı üzere eski dönemlere nazaran Simav'ın doğal hayatı canlılığını yitirmeye yüz tutmuş ve avcılarının uğrak mekânı olmaktan çıkmıştır. Hatta bilinçsiz ve kaçak avlanma yüzünden bazı hayvanların nesli tükenmiştir. Bu acı gerçek ülkemizin pek çok bölgesinde de benzer şekilde zuhur ederek değerli doğa dostlarını üzmektedir.

Yazıyı hazırlamamızda Simav'da öğretmenlik yapmış, kendisi de iyi bir avcı ve doğa dostu olan, Türkçe öğretmeni ve yazar Uşaklı Ethem Ruhi Alper'in 1941 yılında kaleme aldığı "Yeşil Simav" adlı kitaptaki Simav'ın av hayatına ilişkin bilgiler etkili olmuştur. Doğaya saygılı ve ahlaklı bir avcı olan Ethem Ruhi ALPER, kitabında avcıyı şöyle tanımlar: "Yalnız avı işsiz ve tembel adamların eğlencesi, avcıyı da obur, midesine ve zevkine düşkün bir adam sanmayalım. Av, her cihetten mükemmel ve hem de eğlenceli bir spor ve terbiye vasıtasıdır. Avcı da her şeyden evvel sağlam bir sporcudur. Güzel bir tabiatın kucağında ve saf bir havanın içerisinde spor yapan avcı, sağlam kafalı, zeki bir insandır. Çünkü sağlam kafa sağlam vücutta bulunur. Avcı ahlaklı ve doğru bir insandır. Çünkü müterakim kuvvetlerini sisli, buzlu camların kokmuş havası içinde

*öldürmüyor. Onun rubu tabiat kadar saf ve güzeldir. Avcı ani durumlar, tehlikeler karşısında ani kararlar alan iradeli, cesur bir adamdır. Çünkü dağlarda, sık ormanlardan, inlerden fırlayan kendisine saldıran vahşi hayvanlar ona bu dersi ve itiyadı vermiştir. Avcı uzakları, düşmanları iyi gören, onlara iyi nişan alan pek gözlü bir askerdir. Çünkü dağlarda gezerken gözleri daima ileridedir. Avcı aynı zamanda büyük bir vatanseverdir. Çünkü onun kadar yurdunun güzelliklerini gören ve seven başka bir adam tasavvur edemiyorum. Hülasa avcı vatanın, hürriyet ve istiklalin ebedi bekçisidir."*¹

Bu düşünceler günümüz avcıları ve doğa dostları için yol gösterici nasihatler içermekle beraber

1_ ALPER, Ethem Ruhi; Yeşil Simav, Selüloz Basımevi, İzmit, 1956, s. 49

bir avcının nasıl olması gerektiğinin vesikasıdır. Bu vesile ile bu kültür ve doğa dostu insanı yâd ederim.

Peki 1940'lı yıllarda Simav'ı bereketli bir avlak yapan neydi? Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki Simav o dönemlerde doğru dürüst yolu olmayan kendi içerisinde bakir kalmış bir havzaydı. Zaten bu özelliği bile hayvanlar için doğal bir barınak ve üreme sahası olmasına yeterliydi. Bunun yanında Simav ovası; Akdağ, Eğrigöz Dağı, Simav Dağı ve Şaphane Dağı ile çevrelenmiş bir çanak biçiminde olup kış aylarını çevresine göre daha ılıman geçirebilen bir mecraydı. Kışı rahat geçirmek isteyen su kuşları için güzel bir tercih sebebiydi. Ovaryı çevreleyen dağlardaki sık ormanlar kara hayvanları için benzersiz bir yuva imkânı sağlamaktaydı. Simav gölü ve sazlıkları kuşlar için üreme sahası olmakla beraber bölgenin su deposu durumundaydı. Bu özellikleriyle Simav doğal hayatın önemli noktalarından biriydi. Fakat 1960'lı yıllarda tarım alanı sağlama amacıyla göl kurutulunca işler değişmiştir. Simav'ın iklim düzeninde değişimler olmuş ve o canlı sistem, 1960 öncesindeki devamlılığını, bakirliğini yitirmiştir.

1958-1963 Yılları Arasında Kademeli Olarak Kurutulan, Günümüzde Tarım Arazisi Olarak Kullanılan Simav Göl Yatağının Uydu Fotoğrafı. Vaktiyle Gölü Besleyen Simav Çayı Araziyi Doğu-Batı Doğrultusunda Geçmektedir

Ethem Ruhi Alper 1941 yılındaki Simav gölü hakkında şunları anlatır: “*Simav gölü Simav'ın batı kuzeyindedir. Simav'a 7-8 kilometre uzaklıktadır. 40-50 kilometrekaredir. Bu göl henüz müvazenet maktainı almamış olan Simav çayının cereyan kanalı üzerindeki çukuru doldurmak suretiyle*

meydana gelmiştir. Suları her zaman aynı seviyede ve derinlikte değildir. Yaz kış değişir. Ortasında en derin yeri 10 metreyi bulur. Kenarları bataklık sazlıktır. Bunlar gölün içine girilmesine mani olurlar. Kışın sular taşıdığı vakit bu bataklıklara birçok bataklıklar daha ilave olur. Gölün kaynağı Çit köy tarafındadır. Simav çayı bu göle doğudan girer, batıdan dar bir boğazdan çıkar...”² Yukarıda bahsettiğimiz üzere göl, 1960'lı yıllarda kurutulduktan sonra bölgenin iklimini büyük ölçüde etkilemiş, av ve yaban hayvanlarının bölgeden çekilmelerine sebep olmuştur. Bölgedeki karaağaç popülasyonu yok olma noktasına gelmiş, Simav, su kuşlarının üreme ve kışı geçirme yeri olmaktan çıkmış, su azlığı nedeniyle kaynaklar ve sulak bölgeler kurumuştur.

Göl kurutulana kadar tam manasıyla su kuşlarının istilasını altında kalırmış ki, geçimi için gölde kamış biçim köylülerin işlerini sürüler dağılana kadar bırakmak zorunda kaldığı anlatılmaktadır. Ördeğin bol olduğu dönemde yapılan ördek avları hakkındaki hikâyeler ise her yaşının dimağındadır. Göldeki ördek avcılığını Alper şu şekilde anlatır: “*Ağustosta başlayarak marta kadar devam eden göl avları çok eğlencelidir.*”³ “*Bereket versin ki bol ördeği vardır. Bahusus başka taraflarda kış şiddetli iken Simav'da hafif geçecek olursa göl ördek hücumlarına maruz kalır. O zaman daha bol ördek yenebilir. Ördek avı da ayrı bir âlemdir. Onun masalını avcılardan dinlemek lazımdır.*”⁴ “*Ördeğin yirmi beşe yakın cinsi vardır ve mebzuldür. Uşak avcıları da her sene Simav'a avlanmaya gelirler. Bilhassa gölde ördek avına çok meraklıdır. Ördek avları kâr da temin eder. Birçok kimselerin et yemeklerini av ördeklerini teşkil eder.*”⁵ Günümüzde Simav gölü kışın su ile dolmasına karşın yazın kurumakta buna mukabil ekilip biçilmektedir. Bu nedenle kuşların devamlı konaklamasına imkân tanımamaktadır. Kışın yolunu şaşırıp göle gelen birkaç sürünün arkasına takılan sayısız Simavlı avcı, Afrika'nın kıtlığı içinde kuru bir ekmek parçası bulmuşçasına sevinen aç çocuklara benzer. Ördeğin bol olduğu ve diğer illerden avcıları çeken eski Simav gölünden günümüze kalan bu tablo insanı derinden üzmektedir.

2_ a.g.e. s. 38-39

3_ a.g.e. s. 49

4_ a.g.e. s.39

5_ a.g.e. s. 9

Simavlı Avcılar Geleneksel Oyma Kayıklarıyla Hıdrellez Etkinlikleri Kapsamında Ördek Avındalar - 8 Mayıs 1931

Simav avcıları ördek yönünden şanslı iken balık yönünden şanssızdır. Gölde balık boldur fakat tutulması kanunlarla kısıtlanmıştır. Ethem Ruhi Alper bu konuda şunları söylemektedir: *“Bu gölde üç türlü balık vardır. Sazan, kızılğöt, tırana. Bu balıkları avlamak ve bunlardan havyar çıkarmak hakkı varidatın yarısı hükümetin olmak üzere Gölköy’e verilmiştir. Yılda 8500 kilo balık, 350 kilo da havyar elde edilir. Balık mevsimi Hazirandan birinci Teşrine (Ekim) kadardır. Fakat kışın Simav’da bu gölün dibinde balığa hasret kalırsınız.”*⁶ Buna karşın kanuni olmasa da göldeki kamışlardan hasır dokuyarak geçimini sağlayan ova çevresindeki köyler her mevsim balık yiyebilmekteydiler.

Kış ve İlkbahar Mevsiminde Dolan Simav Gölü ve Gölköy

Günümüzde, Mustafa Çınar’ın başkanlığında faaliyetlerine devam eden “Simav Merkez Avcılık Atıcılık İhtisas Kulübü” 1 Sonkânun (Ocak) 1931 tarihinde “Simav Avcılar Kulübü” adıyla kurulmuştur. Kulübün kurulmasında Uşak avcılarının ve Uşak avcılar kulübünün

kurucusu Hakkı Doğan’ın büyük emeği geçmiştir. Bu konuda Ethem Ruhi Alper şunları söyler: *“Simav avcıları hakkında şu satırları yazarken Uşak avcılarını ve bilhassa Uşak avcılar kulübünün müessisi Hakkı Doğan’ı burada sevgi ve saygı ile anmamak bir nankörlük olur. Her iki kulübün açılmasına ve yaşamasına Hakkı Doğan sebep olmuştur.”*⁷

Simav Avcılar Kulübünün Mehtap Gazinosundaki Toplantısı - 27 Şubat 1966

Simav avcılar kulübünün İlk başkanı Nafiz İlkem, sekreteri Sandık Emimi Lütfi, muhasibi Rıza Polat, azaları ise Osman ve Cemal beylerdir. İlk kurulduğu zamanki üye sayısı 30 iken 1941 yılında 70’i geçmiştir. O dönemde şube olarak açılan Gebeler (Dağardı) şubesinin üye sayısı ise 40’tır. Kulüp, komşu kazalara pek çok av seyahati yapmıştır. Bilhassa o dönem Kütahya’nın ilçesi olan Uşak ile temas daha fazla olmuştur. Simav’da av bol olduğu için katile katile ava çıkılmıştır. Ethem Ruhi Alper kendisinin de katıldığı avlar hakkında şunları söyler: *“200’e yakın iştirakiyle domuz ve ayı süreklî avları yapılır. Bu avlar kışın sık sık tekrar edilir. Ve senede 80-90 domuz, 15’e yakın ayı vurulur. Simav’da bulunan ve avlanan memeli hayvanlar: Domuz, ayı, kurt, tilki, çakal, vaşak, sansar, porsuk, kunduz, karaca, geyik, dağkeçisi ve tavşandır.”*⁸ Ethem Ruhi Alper’in söylediklerini günümüz gözüyle maalesef şaşkınlık içerisinde okumaktayız. İki yüz kişilik süreklî avlarının düzenlendiği Simav’da, ayı, vaşak, karaca, geyik ve dağkeçisi gibi hayvanların olduğu hatta avlandığını duymak daha da ilginç. Günümüzde bu hayvanların bölgede izine bile rastlanmazken, sadece çok yaşlı avcıların efsanevi hikâyelerini

7_ a.g.e. s. 48-49

8_ a.g.e. s. 49

dinlemekteyiz. Özellikle, bölgedeki adıyla “andız kurdu” (Anadolu sırtlanı) hakkında anlatılan hikâyeler çok ilginçtir.

Simav Avcılar Kulübünün Gebeler Şubesinin Çatal Değirmen Mevkiine Düzenlediği Sürek Avı – 1966

Ethem Ruhi Alper devamında Simav'daki avcılık hakkında şunları aktarır: “*Ovalar, dağlar, ormanlar, göl ve sazlıklar, içlerinde sakladıkları bin bir çeşit av ile avcılarının iştahını çekecek kadar zengindir. Fazla miktarda av yapılır. Simav avcılığı ve av hayvanları hakkında bir fikir verebilmek için buraya bazı isimler ve rakamlar yazalım. Yılda, 4-5 ayı, 300 domuz, 25 kunduz, 470 tilki, 25 çakal, 45 dağkeçisi, 14.500 tavşan, 60 sansar, 35 kurt, 70 porsuk sayısız göl ve ördek kuşları avlanır. Tavşanlar hem etleri hem de derileri için avlandıkları halde diğerleri yalnız derileri ve zevk için avlanır. Geyik, ayı bol olmamakla beraber Akdağ'da bulunur. 1939'da Mart ortasında 2 ayı vurup getirdiklerini gördük. Domuz her tarafta bulunmakla beraber daha ziyade Akdağ'da bulunur. Gölde üç çeşit balık avlanır. Bilhassa eğlenceli ördek avları meşhurdur. Ve mühim miktarda hasılat verir. Ördek avları Uşak ve civarın meraklı avcılarını bile zaman zaman kendisine çeker. Simav'da bulunan diğer av kuşları; keklik, bulduncın, çulluk, üveyik, sarıasma, karatavuk vb...*” Ethem Ruhi Alper'in verdiği rakamlara bakıldığında Simav sahasının bakir ve zengin bir avlak olduğu anlaşılabacaktır. Öyle ki, Ethem Ruhi Alper'in verdiği bilgiler avcılar kulübünün verilerine göre. Özellikle Simav'ın Dağardı bölgesindeki seksene yakın köyde köylülerin yaptığı avları da düşünersek bu rakamların daha da yükseleceğini tahmin etmek zor olmaz.

Orman ve Av / Eylül - Ekim 2012

1940'lı Yıllarda Simav Gölünde Ördek Avı

Peki, günümde Simav'ın durumu nedir? Simav, köylülere toprak sağlama amacıyla gölün kurutulmaya başlandığı 1959'dan sonra bir daha eski haline dönememiştir. Göl, yazları kurutulduğu için tam manasıyla bir denge kuramamıştır. Ne balıklar için ne de su kuşları için elverişlidir. Kışın çok az sayıdaki su kuşunun göle uğraması dışında av ve doğal yaşam yok gibidir. Bu nedenle eskiden çevre il ve ilçe avcılarını misafir eden Simavlı avcılar şimdi başka avlalara misafir olmaktadır. Ayı, kurt, vaşak, karaca, geyik ve dağkeçisi artık Simav çevresinde görülmemektedir. Birçok sebebi olmakla birlikte bilinçsiz avcılık bu hayvanların tükenmesine yol açmıştır. Üstüne gölün kurutulması bereketli Simav avlağını neredeyse yok etmiştir.

Gölköylü Avcıların Göl Kurutulmadan Önceki Son Ördek Avlarından Biri – 1958

Evrim Öğretisi Uygarlaşmak için Neden Gereklidir?

Prof. Dr. Ali DEMİRİSOY
Hacettepe Üniversitesi

Fotoğraf: Oğuz KURDOĞLU

Bir millet uyuyorsa uyandırmak kolaydır

Uyumuyor da uyuyor gibi yapıyorsa ne yaparsanız nafîle, uyandıramazsınız (İndra Ghandi)

Bu yazıda, önümüzdeki en geç birkaç on yıldan sonra büyük bir olasılıkla dünyanın ve bu cümleden ülkemizin geleceğini derinden etkileyecek zorlukların ve kargaşalıkların nedeninin bir türlü bilim toplumuna dönüşememe olduğunu; yeniliklere, gelişmelere kendini kapatmış; değişimi kabul etmeyen toplumların er ya da geç bu kavgadan nasıl yenik çıkacağını anlatmaya çalışacağız.

Bu açıdan baktığımızda evrimsel öğretinin, toplumları bilimsel düşünmeye yönlendirerek, uygar bir dünyanın uygar bir üyesi yapmanın tek yolu olduğunu göreceğiz. Merak ederseniz okuyunuz...

Evrim ya da evrimleşme deyince, doğru dürüst eğitilmemiş insanların tümünde, maymundan insanın oluştuğunu savunan görüş çağrışmaktadır. Bu da neredeyse mantığı açısından bugünküne benzer, ancak anlatımları farklı olan, 8.000 yıllık geleneksel görüş ve ezberlere ters düşmektedir. Bu öğretilere göre, insan doğaüstü güç tarafından dünyaya özel olarak gönderilmiş; dolayısıyla her şeyi ile de farklı olması gerekir. Ancak son yirmi yıldır yapılan gen analizleri, daha önceki bilim adamlarının –insan da dâhil canlıların tümü evrimleşmenin ürünüdür şeklindeki- söylediklerini sayısal olarak desteklemeye başlayınca, dünya, evrim karşıtlarının başına çökmeye başladı. Öyle ki bir şempanze ile bir insan arasındaki genetik benzerlik %99'dan bile fazla; yaklaşık 32.000 genden ancak 300 tanesi farklı. Bu benzerliğin basit bir rastlantı ile olamayacağını *Homo habilis*

bile anlayabilir. Ancak bu yazının amacı evrimsel mekanizmanın doğruluğunu kanıtlamak değil, evrim kavramına ulaşamayan toplumların hangi çıkmazlarda olduğunu sergilemektir.

Doğrusunu isterseniz son bir yüzyılda elde edilen bilimsel gelişmeleri izleyemeyenler – anlayamayanlar ve 8.000 yıldır biat ve köle kültürü içerisinde yetişmiş ve bu kültürü şekil olarak atsalar dahi geleneksel belleklerinden temizleyememiş olanlar- için, evrim kuramını anlamak gerçekten zor görünmektedir. Geçmişte köleler bile köleliğin bir tanrı takdiri olduğuna inanmışlardı. Pek az köle bu kurulu düzene ve ezberci anlayışa karşı çıkarak özgürlüğe giden yolu açmıştı. Evrimciler başka bir tanımlama ile –daha çok tepki çeken deyişle- Darwinistler, köleliğin kutsandığı cahiliye döneminin değil, bilgi çağının ışıldayan kandilleri olmuşlardır. Bu nedenle bir

insan ne kadar bilgiyle doldurulmuş olursa olsun, ne kadar günümüz araçlarını ustalıklarla kullanırsa kullansın, kâğıt üzerinde her insana puan getiren ne kadar beceriyle donatılırsa donatılsın, özgün, özgür ve bağımsız bir yapıya kavuşmalarının vazgeçilmez koşulu, yani uygar bir insan olmaları ancak ve ancak evrimsel bir mantığa kavuştukları zaman gerçekleşebilmektedir. Buradaki zorluk, yarının evrimsel yaklaşımının bugünkünden farklı olabileceğidir. Çünkü Evrim Kuramı durağanlığı değil, değişkenliği inceleyen bilimin adıdır. Evrim Kuramı, sadece değişenleri değil, değişmenin kurallarını –hem de nasıl başarılı değişim yapılabilirliğini- öğretir.

Bugün hangi bilim dalına bakarsak bakalım, çok büyük bir kısmı son durumdaki görünümü inceler, örneğin sistematik çalışan bir biyolog, yapısal benzerliklerine göre canlıları gruplandırır; bir fizyolog, hücrelerde ya da dokularda neler olup bittiğine bakar; ülkeler coğrafyacısı şu anda o ülkenin durumunu bakar; bir sosyolog o andaki yapıyı inceler; bir tarihçi incelediği zaman kesitindeki toplumun ilişkilerine ve durumuna bakar; bir teolog dininin ortaya çıktığı dönemi nirengi noktası olarak alır. Bu listeyi uzatabildiğimiz kadar uzatabiliriz. Ancak, bütün bunların neden ortaya çıktığını ve gelecekte de neler olabileceğini yorumlayan bilim dalı evrimdir. Bu, bilgi ister, listelenmiş arşiv ister, evrensel bakış ister, bağımsız düşünme yeteneği ister ve az biraz zekâ ve akıl ister... Evrimi anlatmada ve anlamadaki zorluk bu son cümledeki açıklamalarda yatar. Ezberi olan, bir fikre körü körüne bağlı olan, geleneksel anlayışından ödün vermeye yanaşmayan, geleceği yorumlamaktan korkan, yaşadığı olumsuzlukların nedenini arama zahmetine girmeyen, sıkı sıkıya sarıldığı öğretilerin bir anlaşılabilir de anlaşılmaayan (anlaşılmaayan yönünü öğrenebilmek için mürşit, rehber, şeyh, dini lider peşinde koşan ve onların sömürsünden bir türlü kurtulamayan) tarafı olduğuna inanan, kendi öğretisinin dışında bir yorum getirenleri lanetleyen ve aşağılayan, öğretisindeki kusurları örtmek için bin bir bahane uydurmayı adet haline getirenlerin, *“her şeyimiz iyi de biz ve bizim gibi olanlar niye böyleyiz?”* sorusunu kendine bir defa bile sormamış olanlar ve bu bağlamda neden-sonuç ilişkisini yaşam tarzı olarak benimseyemeyenler Evrim Kuramını hiçbir zaman kavrayamazlar. Burada 43 yıllık

bir eğitmen olarak bir şeyi de vurgulamadan geçmek istemiyorum: Bilim dünyası, eğitim dünyası, kendini halkına adanmış yöneticiler, bir önceki cümledeki söylenenlerin egemen olduğu bir aileden ve bir çevreden gelen çocuklara bilgi vermek ve eğitmek suretiyle çok fazla değiştirilebileceğine inanıyorsanız yanılıyorsunuz. Dogma bir defa bir körpe beyne yerleşti mi, onu söküp atmanız hemen hemen olanaksızdır. Çünkü beyin bencildir ve en kestirme yolu izleme eğilimindedir. Bir şeyi öğrenmek için çok karmaşık işlemlerden kaçınır; kestirme yolu izleme eğilimi vardır. Çim ekilmiş bir alanın çevresine ne kadar çimlere basmayınız yazarsanız yazın, dikkat edin, insanların çoğu (bunların da çoğunu tutucu çevreden gelenler –örneğin türbanlılar-olusturur) eğer kestirme ise, yolu kısaltıyorsa, çiğneyecektir. Bunun, galiba en iyi, dünyayı idare etmeyi aklına koymuş ve gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkeleri sürekli koltuğunun altında tutmayı amaçlamış emperyalist ülkelerin gizli ve açık strateji merkezleri farkındadır. Demokrasiyi getireceğim diye bir ülkede (Irak'ta) milyon kişiyi katleden bir politika, dünyanın geleceğini etkileyecek petrol rezervlerine sahip çevre ülkelerin gerici eğitimine bırakın müdahaleyi, herhangi bir kınama bildirisi dahi sunmaktan kaçınmaktadır. Hatta üstü kapalı olarak “inanç hürriyeti” adı altında, güya demokrasinin bir gereğiymiş gibi, destek de olmaktadır. Bir ülkede ilkokul çağındaki insanlara neden-sonuç ilişkisini yasaklayan bir dini eğitim veriyorsanız, örneğin Kur'an Kursu açıyorsanız, her şeyi dinle açıklamaya kalkışıyorsanız, üniversite hocalarınız dahi her şeyi bir ayet ve hadis ile açıklamaya kalkışıyorsa, bu öğretinin dışında yeni yollar açabilecek, gelecekteki yeni koşullara uyum yapabilecek yaratıcı düşüncenin yolunu peşinen tıkiyorsunuz demektir.

Evrım Kuramı bir insana düşünmeyi ve yorumlamayı öğrettiği için çok önemlidir ve yobaz-gerici idarelerin en çok korktuğu öğretidir. Bu nedenle dünyanın neresinde gerici-yobaz bir idare varsa, nerede insan sömürüsü varsa, nerede yer altı kaynağı var; ancak bu kaynakları yabancı güçler kullanıyorsa, nerede yöneticilerinin bir eli yağda bir eli balda halkının burnu b...da yüzüyorsa (bunun için monarşi ya da anti demokratik bir ülke olması gerekmez; demokratik bir ülke görünümünde olup da bağınazlık içerisinde yüzenler de buna dâhildir)

orada evrim karşıtı akımlar revaçtadır. Kilise bunu 150 yıldan beri uyguladı; ancak birkaç sene önce bu gerici söylemi daha fazla yürütemeyeceğini anladığı için Darwin'den ve evrimcilerden özür dileyerek geçmişini –şeklen de olsa- temizlemeye çalıştı. Çünkü Batı kiliselerinin çoğu her şeye karşın belirli bir bilim adamını danışman olarak yanında tutmaya özen göstermiştir. Özünde Galileo'yu da mahkûm eden kilisenin yöneticileri değil, bilirkşi olarak çağırılmış, fikren satılmış, çıkarıcı bilim adamlarıdır (bizimkiler o devirde yaşasaydı, en gözde bilirkşi olurlardı). Gerici yönetimler olarak bilinen birçok ülkede niye böyle bir aydınlanma beklenmiyor dersiniz, bu yönetimler öncelikle bağımsız ve özgür düşünen bilim adamlarını tehdit olarak görüyorlar; fikren satılmış bilim adamlarını sözcü olarak kullanmayı yeğliyorlar; bu nedenle de çıkış yolu bulamıyorlar. Dogmatik düşünceleri örgütleyen kurumlar ya da kuruluşlar, devletin önemli kaynaklarını ve halkın (iyi niyetlerle yaptığı) büyük bağışlarını almalarına karşın, görkemli binaların yapımının ötesinde, insanlık tarihine geçecek herhangi bir fikir üretmiyor, bir arpa boyu yol alamıyorlar. Herkesin evrim karşıtı olmasını sağlama bir (ya da bu) ülkeye ileriye doğru bir adım yol aldırmayacaktır; yobazlığa doğru geri adım attıracaktır.

Şimdi size hayret edeceğiniz bir tespiti ileteceğim. İran, uzaya uydu fırlattı, menzili 1000 km üstünde olan füzeler yaptı, atom bombasını neredeyse yapma aşamasına geldi, Amerika'nın dışında kimsenin başaramadığı radarda tespit edilemeyen uçak yaptı, bilimsel yayın bakımından galiba İslam ülkelerinin lideri oldu. Büyük bir olasılıkla çoğunuzun merak ettiği gibi ben de “*bu gelişme nereden kaynaklanıyor?*” diye merak ettim. Bu denli atılım yapılan bir ülkede evrimsel düşünce egemen olmalıydı. Ancak, ortalıkta sarıklı adamlarının dolaştığı bir ülkede bu nasıl olabilir diye merak ediyordum. Sonunda orta eğitimde okutulan biyoloji kitaplarını getirttirdim ve Farsça bilen birine okutturdum. Sıkı durun! Kitapların hemen hepsinin üçte ikisi Darwinist görüşü işleyen evrime ayrılmıştı; hem de hiç çarpıtılmadan; yaratılış ile ilgili hiçbir kısım yoktu. Şu anda İran'da orta eğitimde anlatılan evrim içeriği Türkiye üniversitelerinin yüzde doksanınkinden daha bilimsel ve olması gerekene yakın bir şekilde anlatılıyor. Bizim üniversitelerimizin çoğunda evrim dersleri ya

seçmeli ya da verilmiyor verilirse de gericiliği teşvik edecek şekilde veriliyor. Evrim dersini veren birçok üniversite hocasının bile bırakın çağdaş evrim kavramını anlamasını, Darwin dönemindeki evrim düşüncesini bile kavradığından kuşkuluyum. Sarıklı yöneticileri olan bir ülkede gerçeğine uygun olarak evrim dersi verilirken, anayasası gereği laik olan ve Batı tipi giymiş yöneticileri olan bir ülkede yobazlığı teşvik edecek tarzda evrim anlatılmaya çalışılıyor. Bakanları sanki Battal Gazi destanından söz ediyormuş gibi, Darwin için ölmüş gitmiş bir adam, Milli Eğitim Bakanı bir anlamda “Evrin Kuramı” için ne idiği belirsiz bir görüş gibi açıklamalar yapıyorsa, daha epeyi bir şey yaşayacağız demektir. Sonuçlarını uzak bir zaman diliminde değil yakında, hem de çok yakında alacaksınız, hem de en ağır şekilde... Kendinizce düzgün giden şeyleri mükemmel yaratılışa ya da akıllı tasarıma yazıp, gitmezleri takdiri ilahi hanesine yazmakla bir yere gidemeyiz...

Bütün bunlardan sonra “Evrin Kavramı” bir topluma ne kazandırır diye düşünebilirsiniz. Neden doğru dürüst bilim adamları evrim öğretisi evrim öğretisi diye çırpınıyor? Neden yobazlar işi gücü bırakmış evrimcilerin peşine düşmüş? Hem tarihte hem günümüzde halkın dini inançlarını sömüren güçler, yönetimler, neden evrim karşıtı oldular? Neden birtakım karanlık güçler, nereden alındığı bilinmeyen kaynaklarla, geri kalmış ülkelerde, özellikle İslam ülkelerinde evrim karşıtı propagandalara ve yayınlara girişmiş durumdalar? Bütün bunların bir nedeni olmalı. Zamanınız varsa nedenlerinin bir kısmını açıklamaya çalışacağım.

1. Evrim –özellikle zaman içinde- değişimin kurallarını inceleyen bir bilimdir. Bunun sadece organik, yani canlılarla ilgili olması da gerekmiyor. Bundan 13,5 milyar yıl önce, başka kuralların egemen olduğu bir evrenden, doğal yasaların (kütle, hız, zaman, enerjinin) egemen olduğu bir evrene geçiş, yani ezeli ya da büyük patlamadan ya da İngilizce söyleniş ile “Big Bang” den bu yana gelişen olayları da inceleyen bir bilimdir. Gözlemlerin hepsi, evrenin bile durağan olmadığını ve 13,5 milyar yıldan bu yana her an mimarisini değiştirdiğini göstermektedir. İsteseniz de geçmişte herhangi bir yapıya dönmeniz ya da o yapıyı tekrar oluşturmanız olanaksızdır. Evrim geriye işlemez ve tekrarlanamaz. Dolayısıyla evrim

karşıtlarının (bundan böyle yobazların yerine bu ifade kullanılacaktır) yeniden denenemeyen ya da gözlenemeyen bir şeyi kabul edemeyiz şeklindeki yaklaşımı, evreni de kabul etmeme anlamına gelmektedir.

2. Evrim Kuramı, diğer kuramlardan farklı olarak, içeriğinin tümü değişse dahi kuram zedelenmeden kalabilmektedir. Çünkü Evrim Kuramı zaten değişimi inceleyen bir bilimdir; incelediği şeylerin değişmesi, yeni bulgularla eski görüşlerin toptan ya da kısmen ortadan kaldırılması yerine yenisinin konması Evrim Kuramı'nın işleyiş tarzıdır ve bu değişiklikler Evrim Kuramı'nın geçerliliğini zedelemmez. Çünkü Evrim Kuramı'nın mantığı değişimleri incelemidir. Evrim Kuramı'nda, yeterlidir ve bu sondur sözcükleri bulunmaz; evren var oldukça her şeyin değişebilir olduğunu kabul etme temel ilkesidir. Çünkü her an mimarisini değiştiren bir evrende hiçbir şey, bizatihi evrim kavramı bile durağan olamaz.

İşte bu nedenle evrim karşıtları, bir daha vurgulayayım, yobazlar, Evrim Kuramı'nı isteseler de kabul edemezler. Çünkü ezberleri böyle bir değişime, yani yeni olaylar karşısında yeni davranış biçimleri geliştirmeye asla izin vermez. Öğretilerinin ortaya çıktığı tarih miladidir; her şey o miladi tarihteki yapılanmaya göre olmalıdır; düşünce tarzı, hatta giyim kuşam ve her davranışımız o günküne olabildiğince benzer olmalıdır; hatta mümkünse aynı olmalıdır. Evrenin sonu gelinceye kadar da öyle olmalıdır, öyle kalmalıdır. Dolayısıyla evrimciler ile evrim karşıtları arasında çıkış noktalarında tam bir zıtlık vardır. Ortalıkta evrimsel düşünce ile ezberci-geleneksel düşünceyi bağdaştırmaya çalışan bir takım aydın taslağı, esasında çok daha büyük zararlara neden olmaktadır. Çünkü evrim karşıtları böylece, evrimleşmenin bugün ret edilemeyecek -tutucuların bile zorunlu olarak kabul etmek zorunda kaldığı- birçok bulgusunun kendi öğretilerinde zaten var olduğunu ileri sürmeye başlamışlardır.

3. Evrim öğretisinin en can alıcı yanı, dünyadaki canlı evrimleşmesinin ince ince düşünülmüş bir plan dâhilinde değil, sunulan birçok seçenek içerisinde koşulların belirleyip ön plana çıkardığı bir mekanizma ile yürütülüyor

olmasını işlemesidir. Yani önceden hazırlanmış akıllı bir tasarım söz konusu değildir. Geniş bir zaman diliminde baktığımızda birçok rastgele olayın, ortaya çıkardığı mükemmel gibi görünen bir sonuçtur. Eğer evrimsel bir mantığa sahip değilseniz bunu anlamada zorlanacaksınız. Yobazların bir türlü anlam veremedikleri de budur. Bütün yazı ve konuşmalarında şöyle derler, evrimciler bir saatin parçalarının ve dişlilerinin rastgele bir araya toplandığını ileri sürüyorlar ey ahali... Kimse bir saatin parçalarının bir anda rastgele bir araya toplandığını ileri sürmüyor. Ancak, gelişmiş bir saatin de hemen ortaya çıkmadığını biliyor. Eğer zaman içinde gelişerek çeşitlenerek bir saatin evrimleşmesi (doğal olarak burada saat değil, insanın becerisi evrimleşmektedir) olmasaydı, yobazlar, bir ellerinde kum saati, devenin kuyruğuna tutunmuş olarak dolaşıyor olacaktı. Her aşamada bir çark eklendiği için gelişmiş saatler ortaya çıktı ve çıkmayla da kalmadı, çeşitli ortamlarda çeşitli ellerde, çeşitli koşullarda on binlerce çeşide geliştirilerek zamanımıza ulaştı. Eğer, sığ bir bakışla bugün insanın son aşamasındaki saate baktırsanız, size olağanüstü karmaşık görülür; jeolojik geçmişine ve evrimine bakmadığımız ve bulunan kanıtları görmemezlikten geldiğimiz zaman içine düştüğümüz hata gibi.

Evrimsel karşıtlarının sık sık gündeme getirdikleri bir konu daha vardır. Örneğin insanda solunumdan sorumlu olan bir molekülün (sitokrom c) ortaya çıkma olasılığı 20^{-100} 'dür. İlk bakışta çok düşük bir olasılık. 20 çeşit birimin, yani 20 farklı renkte boncuğun, 100 tanelik tespih halinde dizilmesi gibi. Esasında ilk bakışta insan için gerçekten çok küçük bir olasılık; ancak diğer canlılar baktığımızda, bu molekülün ya da tespihin 90 boncuğu değişse de iş gördüğünü görüyoruz. Yani sihirli bir dizilim değil.

Ancak burada gericilerin anlamadığı, anladıkları zaman da onlar için geç olan bir hesap var (nitekim bu hesabı ilk defa 1984 yılında kitabımda yazdığımda, evrim karşıtları, bu hesabı hemen kavrayamadıkları için ona dört elle sarıldılar). İnsandaki bu molekül ile şempanzenin aynı işi gören molekülü arasındaki tek farklılık 54'üncü boncuğun farklı renkte olmasıdır. Yirmi farklı renkte boncuk çuvalı bulunan bir odaya sokulan bir kör, 100 boncuktan oluşmuş belirli bir tespih

dizme olasılığı, 20^{-100} 'dür. Çok küçük bir olasılıktır. Ancak burada evrim karşıtlarının bir türlü anlayamadıkları bir husus vardır; zaten anlamış olsalardı evrim karşıtı olmazlardı. O da şu: Bu köre maymunlar için de bir tespih dizdirmeye kalkışsak ve kör rastgele dizdiği için, kapıdan çıkarken bu yeni dizilen tespihin insandakine bir boncuk hariç tümüyle benzer olmasını basit bir rastlantı ile açıklayamayız. Kaldı ki, biraz daha uzak akrabalarımızla da uzaklıkla ilişkili olarak genetik farklılığımız ya da benzerliğimiz var. O zaman bu benzerliği nasıl açıklayacaksınız? Bu durumda insan ile şempanze arasındaki benzerliğin rastgele olma olasılığı, 20^{-99} 'dur. Yani bir insanın bir şempanzeye benzemesi, eğer ortak bir kökten gelmiyorlarsa, bir rakamını, 20'nin arkasına 99 tane sıfır koyarak ($1/20 \dots 99$ sıfır) elde ettiğimiz sayıya böldüğümüzde çıkan düşük olasılık kadar küçüktür. Bu, tüm evrene bir kum tanesi attıktan sonra tekrar aynı kum tanesini rastgele ilk seçimde bulma olasılığından katrilyonlarca kat daha düşük bir olasılıktır. Pekala, rastgele bir dizilimi kabul etmiyorsanız, akrabalığı (ortak gen havuzunu) da kabul etmiyorsanız, bu ve buna benzer onlarca molekülümüzdeki benzerliği nasıl açıklayacaksınız? Bu kesim hiçbir şeyi açıklama zorunluluğunu duymuyor; açıklamayı hep evrimcilerden bekliyor. Bu nedenle de binlerce yıldır –ellerindeki inanılmaz olanağa karşın– oldukları yerde saydılar. Ne zaman ki evrimci düşünce bilim dünyasına egemen oldu; özellikle gen havuzları kavramı biyoloji biliminin gündemine girdi, bu güne kadar kuşkulu kalmış sorular teker teker çözülmeye başladı. Gericiler anladı mı? Hayır, onlar yapılanlara nasıl sahip çıkarız telaşı içerisinde. Bu nedenle tam anlamıyla açığa çıkarılmayan kısımları alıp, görüyor musunuz, bilimciler ya da evrimciler burada çaresiz kalıyorlar gibi kendilerine pay çıkarmaya devam ediyorlar. Kendilerine dönüp, binlerce yıldır biz niye çıkarmadık diye sormayı akıl edemiyorlar. Etselerdi evrim karşıtı olmazlardı.

Karşı evrimcilerin bile anlayacağı bir örnek vererek evrimsel mantığı –evrimdeki rastgeleliği– perçinlemeye çalışalım. Bir okul düşünün 100 öğrencisi olsun, okulun da 1000 metre kare bahçesi olsun. Her ders aralığında öğrenciler bahçeye çıksın ve bu karelerin arasında oyun oynamaya başlasın. A öğrencisinin örneğin

50 nolu karede bulunma şansı $1/1000$ 'dir, yani bin kareden ancak birinde bulunabilir. Böyle baktığımızda 100 öğrencinin 1000 karelik bir bahçede istediğimiz (önceden talep ettiğimiz) bir dağılımda bulunma olasılığı 100 üzeri – 1000 dir; yani 100^{-1000} . Bu ne demektir, bir rakamını, 100'ün arkasına bin tane sıfır konmuş bir sayıya bölersek, böyle bir dağılımın ortaya çıkma şansı ancak o kadar olabilir demektir. Evrendeki atomların sayısının 10^{80} olduğu düşünülürse, evrendeki atomların sayısının yüzlerce katrilyon katı kadar bu çocukları bahçeye çıkarsak bile istediğimiz dağılımı bulma şansımız olmayabilir. Böyle bir dağılımı ancak doğaüstü bir güç düzenleyebilir. İşte evrimin –yobazlar tarafından– anlaşılmayan tarafı bu olasılıkta yatar. Böyle bir olasılık her zaman vardır, çıkması mucize değildir; ancak olasılığı küçüktür. Ayrıca her dağılımın kendine özgü yeni bir özelliği vardır. Her kombinasyon yüzeysel bakan bir kişiye olağanüstü gelir. Ancak her kombinasyon o andaki koşullara tam olarak olmasa da belirli bir işlevi yapacak durumdadır. İşte doğadaki bu denli çeşitlilik böyle bir dağılımın sonucu ortaya çıkmıştır. Yüzeysel bakan bu kitleye sorsak: *“Nasıl bir kombinasyon olsaydı ki, siz bunu olağan karşılıyor olacaktınız ve bu doğaüstü bir gücün değil herkesin yapabileceği bir kombinasyon diyebilecektiniz?”* Bugüne kadar hiçbir dogmatik bunun yanıtını veremedi. Bu kesim için her şey olağanüstüdür. Bu kesimin *“bu beklenen bir sonuçtur”* diye bir yargıya vardıkları ya da bir örnek gösterdikleri görülmemiştir. Çünkü bu kesimin üç boyutlu düşünme alışkanlığı yoktur; evrim öğretisiyle bunu vermeye kalkışınca da büyük bir direnç göstermektedirler; bu nedenle de kendilerini birçok bakımdan geliştirme şansını yakalayamamaktadırlar, bunun sonucu olarak da değişmez kuralları işleyen öğretilerine sıkı sıkı sarılmaktadırlar.

Biz tekrar bahçemize geri dönersek, bu bahçede oynanan her oyun yeni bir bileşimin ve özelliğin habercisidir, yani başka bir canlı türüdür. Canlılık tek bir bileşimin ürünü değildir; lego gibi temel birimlerin ortaya çıkardığı çeşitli görünümlerdir. Şimdi bir evrimci ile bir yobazı aynı helikoptere bindirip, bu çocuk bahçesinin üzerine getirip de milyonlarca fotoğraf çektiğinizde; evrimci, her fotoğrafın 100^{-1000} kombinasyondan birini resimlediğini anlayacak, yobaz ise doğaüstü gücün düzenleyebileceği bir olasılığı yakaladığını sanarak

sevinecektir. Patlıcanın içindeki tohumların diziliminde, balıkların kuyruğundaki desenlerin diziliminde, odunların damar tezyinatında Allah ya Da Maşallah ya da Kelime-i Şahadet ifadelerinin Arapça ya da başka bir dilde görünmesini bu kombinasyonlardan birine değil, Tanrının büyüklüğüne bağlarlar. Sanki Tanrının işi gücü yokmuş gibi; bir patlıcan bulup da adını onun tohumlarına yazdırmasının büyüklüğüyle ne ilgisi varmış gibi. Eğer adını yazdıracaksa adını Himalaya Dağlarına niye yazdırmasın. Bu kadar küçük ve güdük düşünme bu kesimin özelliğidir. Bir tekrar olasılığımıza dönelim. Eğer Evrimci böyle bir olasılığın bir daha yakalanma şansının matematiksel olarak hemen hemen olmayacağını bildiği için, aynı kareyi bir daha yakalamayı hiç denemeyecektir; yobaz ise evrimciye soracaktır, *tekrarla da göreyim...* İşte bugün evrimciler ile evrim karşıtlarının arasındaki fark budur. Bir doğa bilimci olarak şunu söyleyebilirim, aynı çocuk bahçesindeki gibi, doğada aynen tekrarlanabilen hiçbir olay ve varlık görmedim. Eğer bu bahçenin üzerindeki fotoğrafta öğrencilerin tek bir çizgi boyunca belirli bir sıraya göre dizilmiş olduğunu görseydim (ve özellikle her defasında bir çizgide dizildiklerine tanık olsaydım), bunun ancak doğaüstü bir güç tarafından yapılabileceğine inanırdım. Böyle bir dizilim hiç görmedim, doğa random (bir anlamda rastgele) dizilim gösteriyor.

Bu bahçedeki dağılım çeşitliliğine benzer şekilde, canlılar da genetik çeşitliliklerini artırmak için yapabildiğince çok yumurta, yavru, tohum meydana getirerek istenen kombinasyonu vermeye ya da bulmaya çalışıyorlar; sırf beğenilen bir kombinasyonu rastgele de olsa tutturabilme amacıyla... Tutturanların döleri seçilip gelecek kuşaklara aktarılıyor, tutturamayanlarınki ise ayıklanıyor. Buna başarabilmek için de eşeysel olarak çoğalıyorlar, mutasyon oluşturuyorlar, gen değiş tokuşu yapıyorlar, birbirlerinin genlerini bir çeşit kendi genom dediğimiz kalıtsal yapıları katıyorlar vs. Evrim bu...

Bu açıdan baktığımızda evrim öğretisi bize ne kazandırıyor? Zamanımızda güç (seçilebilme yetisi) bilgi ve beceri olunca, çok çocuk yapmaktan ziyade nitelikli çocuk özelliği ön sıraya çıkmış oluyor. Dolayısıyla "Evrin Kuramı"nın mantığını anlayanlar, bu sefer hayvansal içgüdülerinden arınarak çok çocuk yerine nitelikli çocuk yapmanın

peşine düşerken, evrim karşıtları hala güdülerinin etkisi altında üremeye devam ediyorlar. Çünkü Evrim Kuramı aynı zamanda sosyalleştikten sonra insana yeni koşullara uyumu öğretir.

4. Evrim Kuram'ında olasılık sınırları içinde bulunan, ancak ortaya çıkma olasılığı düşük olabilen rastgele (random) olaylar vardır. Ancak mucize yoktur. Örneğin Kars'tan yola çıkıp Ankara'ya yürüyen bir adamın, çıkış zamanı ve hızı bilinmiyorsa, Ankara'dan yola çıkıp Kars'a yürüyen bir adamla yolda karşılaşma şansı muhakkak vardır; ancak Sivas'a 750 metre kala karşılaşma şansı koşullara bağlıdır ve olasılığı çok düşüktür; ancak mucize değildir. Ancak bu adamlardan biri, Antalya'dan Ankara'ya yürüyen bir adamla karşılaşsın, onun adı mucize olur. Böyle bir mucize olmuş mudur? Olmuştur ancak gericilerin hayallerinde ve geçmiş mitolojilerinde... Mitler döneminde. Ölen insanlar diriltilmiş, cüzzamlılar bir anda sağlığına kavuşmuş, körler görmeye başlamış, Kızıldeniz boydan boya açılmış, gökyüzüne çıkmış vs vs. Evrim ise matematiksel olasılıkların bütünüdür. Bu nedenle iki kesim birbirini hiçbir zaman anlayamaz.

Çalışmadan zengin, okumadan âlim, gezmeden gezgin olmaya çalışan bir toplum için mucize tutunacak en önemli öğreti şeklidir. Akşam yatıp sabah zengin olmayı hayal eden bir topluluk neden Evrim Kuramı gibi gerçekçi olmaya yönlendiren bir öğretiye sıcak baksın? Bu kadar güdülecek insanı olan sömürü düzeni kurmuş yönetimlerin böyle bir öğretinin yaratacağı tehlikeyi sezinlememesi mümkün değildir. Bu nedenle Türkiye'de ve geri kalmış ülkelerde evrim karşıtı kitaplar en iyi kaliteden basılmakta ve parasız olarak dağıtılmaktadır. Bunlar düzenleyenler Afrika'dan bir zamanlar zenci ticareti yapan insanlardan farklı değildir; modern köle yetiştirmektedirler...

Bütün bunların sonucunda ne olmaktadır? Çocuğunu gereği gibi yetiştiremeyen bu insanlar sınava doğru Eyüp Sultan'a giderek kurban kesip dua eder; akşam sabah sigara içip, dişini bir defa bile fırçalamayan bir kesim, yatırlara sağlığına kavuşmak için adak adar; hangi işe başlarsa başlasın çalışma yerine dua etmeyi tercih eder; trafik kurallarına uymaktansa arabasının arkasına Allah Korusun yazdırır; çalışmaktansa şans

oyunlarına eğilir, her biri bir bahis olan bilmem ne maçında ilk golü atanı, maçta kaç gol atılacağını, kaç sarı kart kaç kırmızı kart görüleceğini tahmin etmeye kazanmayı düşünür; zengin kızın fakir delikanlıya aşık olduğu filmlere gider, o tip dizileri seyrederek. En son düşündüğü şey alın teriyle çalışıp kazanmadır. Mucize varsa, bunca zahmete ne gerek... Mucize geçmişte birine gelmişse, bana niye gelmesin der... Evrim mantığı bunlara izin vermez; kişilerin hayallerini bozduğu için de sevimsizdir... Evrim yeteneksizlerin ayıklandığı bir sistemi öğretir. Dolayısıyla bize hiç uymuyor.

5. Evrim Kuramı'nda birisi çalışsın diğeri yesin diye bir işleyiş yoktur. Herkes ayakta kalabilmek için bütün gücüyle çabalamak zorundadır. Hatta ilkin canlıların çoğunda yavru bakımı bile yoktur. Beleşçilik evrim mekanizmasının içinde yer almaz. Belirli bir evreden sonra (ana-baba bakımının bittiği noktadan itibaren) herkes kendi rızkını kazanmak zorundadır. Dilenen, başkasının alın teriyle kazınılmış değerlerden geçinmeyi alışkanlık edinen, sırt üstü yatarak geçinen bir işletim Evrim Kuramının içinde yer almaz. Ayakta kalanların egemen olduğu bir yapı vardır. Geliyorsunuz evrim karşıtı toplumlara, yeşil kart kullanan, belediyelerden ve devlet yönetimlerinden yardım adı altında resmen iane alan (esasinda oy karşılığı aldığı için rüşvet alan da denebilir), herkese ait topraklara gecekondur kuran, kaçak su, elektrik kullanan, her türlü pisliğe bulaşmış insanların yönetimi belirlediği bir toplum karşınıza çıkıyor.

6. Evrim Kuramı, 13,5 milyar yıl boyunca inorganik evrenin, 3,5 milyar yıl boyunca da organik evrimin süreçlerini ve özellikle bu süreçlerdeki egemen olan ilkeleri inceler. Bunun için bilimsel düşünce ve merak esastır. En iyi bilinen şeyler için bile kuşku duyulması esastır. Her şeyin bir nedeni olduğunu bilir. Doğaüstü güçlerden ziyade, evrenin kuruluş esaslarındaki kuralların kendi arasındaki ilişkilerine inanır. Niçin böyle olmuştur sorusuna yanıt bulmaya çalışır. Yanlışlık yaparsa hiç çekinmeden düzeltme yoluna gider. Bulamadıkları ya da ulaşamadıkları şeyler için –ihtiyat kaydıyla– yorum yapar. Onu doğaüstü güçlere havale etmez.

Bunu yapamayız, bilemeyiz, bizim gücümüz ve zekâmız yetmez ifadesini hiç kullanmaz. Olanak ve gerekli zaman verilirse her şeyi

açıklayabileceğini bilir. Bu nedenle ilerlemesinin önünde tek engel vardır, gericiler... Çünkü onlar insanın ancak belirli şeylere kadir olduğuna inanmışlardır. Bu nedenle bilime, bilim adamına güvenmez. Dogmayı ön plana alan her düşünceye öncelik ve dokunulmazlık tanır. Bu nedenle de ne yaparsanız yapın değişemez.

9. Evrim öğretisi, insanın, canlıların tümüyle en azından geçmiş bir zaman diliminde ortak bir ataya sahip olduğunu öğretir. Bu da akrabalık ilişkisine (yakınlığına) göre, belirli kalıtsal materyalin ve daha somut bir anlatımla doku alışverişinin olabileceğini gösterir. Tutucu bir bakanımızın kalp ameliyatı için gittiği Amerika'daki Cleveland hastanesinde kalp kapakçıklarının %70'i domuzlardan elde ediliyormuş. Eğer böyle bir eğitim geçmişte ülkemizde verilmiş olsaydı, gen merkezi olarak birçok tarım, süs ve tıbbi bitkinin anavatanı Anadolu olan bu topraklarda bu ekonomik bitkilerin ıslahı yapılacaktı. Çünkü bir türden çok daha farklı özellikler taşıyan çeşitlerin elde edilmesinin Tanrı'ya mahsus bir özellik değil, insanların yapacağı bir işlem olduğunu öğrenmiş olacaktı. Her canlının bugün ekonomik değeri olmasa dahi, bir gün şu ya da bu şekilde genlerini kullanacağımız korunması gereken bir değer olduğunu öğrenecektik. Dolayısıyla evrim eğitimi güçlü bir çevre bilinci oluşturacaktı. Bugün tutucu halkı olan, yani yaratılış ve akıllı tasarım fikrine sıkı sıkı sarılmış ülkelerin hemen hepsinde ağır bir doğa tahribatı vardır.

10. Evrim mantığı, yeni koşullara göre tamamen yeni canlı türlerinin –insan eliyle– yapımının mümkün olabileceğini öğretir. Bu, dünya dışında madde çevrimi olan yeni koloniler kurabilmek için ilk koşul gibi görünmektedir. Bu nedenle NASA yeni canlı türleri oluşturma peşinde.

11. İnorganik ve organik evrim öğretisi, sadece canlıların zaman içinde yeni koşullara göre farklılaşmasını ya da aynı zaman dilimi içinde farklı koşullarda değişik biçimlere büründüğünü öğretmekle kalmaz, insan soyunun sosyal evrimine de ışık tutar. Her an mimarisini değiştiren bir evrende hiçbir maddi şeyin ve buna bağlı olarak hiçbir sosyal yaklaşımın her zaman başarılı ve doğru olarak kalamayacağını da gösterir. Sosyal

evrimleşmenin bir gereklilik olduğunu açıklar. Dolayısıyla bir fikre ya da öğretiye sonsuz bir bağımlılığın sakıncalarını örneklerle gösterir. Geçmişte yaşayan; ancak değişimde zorlanan ya da yapısı itibariyle değişime açık olmayan milyonlarca canlının nasıl çıkmaz sokağa girerek soyunun tükendiğini gözler önüne sererek, bir öğretiye ya da bir fikre –hiçbir yorum getirmeden ya da bu öğretinin gitmezlerini görmemezlikten gelerek- körü körüne bağlanan toplumların er ya da geç yaşam mücadelesinde yenik düşeceğini anlatır.

12. İnsanı insan yapan iki önemli özellikten biri meraktır (diğeri empati). Merak, bilimsel düşüncenin ve gelişmenin en temel unsurudur. Nasıl akıllı tasarım ile evrimsel tasarım birbirinin zıddı olan iki yaklaşım ise, iman etme ile merak etme de birbirinin tam zıddı olan iki yaklaşım şeklindedir. İman eden, inanır ve söyleneni aynen kabul eder (bu nedenle iyi köle ya da kul yetiştirir). Merak eden işin aslını öğrenmek için her yolu dener (bu nedenle de çok defa kurulu düzene karşı düşünceler geliştirdiği için zındık ya da anarşist damgası yer).

Ancak doğanın işletim sisteminde ve evrensel mantıkta bir kural vardır: Her kazanımın ödenmesi gereken bir bedeli vardır. İman-inanç sistemlerinde bu kural çalışmaz, açıktan kazanma bu öğretinin cazibe noktasıdır. Bu nedenle çalışmadan, dua ederek, iman ederek, sınıf geçmenin, zengin olmanın, durup dururken mal sahibi olmanın ve açıktan bir şeyler elde etmenin mümkün olduğuna inandırılmışlardır. Zamanının ve elindeki kaynakların önemli bir kısmını bu yola ayırır (hacca gider, zekât verir, kurban keser, fitre verir, vakit-nakittir sözünü aklına getirmeden zamanının önemli bir kısmını ibadete ayırır vs).

Ancak evrim öğretisinde açıktan kazanma yok, herhangi bir bireyin dokunulmazlığı ya da önceliği ya da özel tercih edilmesi söz konusu değildir. Birey, alın teriyle, becerisiyle, bilgisiyle, çevre koşullarına karşı başarısıyla, ayakta kalma gücüyle seçiliyor ve ödüllendiriliyor. Akrabalarının yönetiminde olmasıyla değil...

Bu bağlamda, eğer insani özellikler taşıyorsanız, yani merak ediyorsanız, bu merakınızı gidermek için yerine göre zaman yerine göre kaynak

ayıracaksınız. Er ya da geç merak ettiğiniz şeyin aslını öğrenirsiniz (nasıl oldu, ne zaman ortaya çıktı, nasıl çalışıyor, neye yarıyor gibi sorularınızın yanıtını alırsınız).

Evrimsel karşıtları sık sık şu canlıda şu mekanizme henüz bilinmiyor, kimse de çözemedi diyerek, tartışmayı inanma boyutuna çekmek istiyorlar. Hatta Akıllı Tasarım yaklaşımı bu şekilde ortaya atılmıştır, Akıllı Tasarım yaklaşımı, 1990’larda bir grup Amerikalı bilim adamınca ortaya atıldı. İlk büyük çıkış, Lehigh Üniversitesi’nden biyokimya profesörü Michael J. Behe’nin ‘*Darwin’in Karakutusu: Evrime Karşı Biyokimyasal Başkaldırı*’ kitabıyla oldu. Behe, “canlı hücresinin Darwin zamanında içeriği bilinmeyen bir karakutu olduğunu, hücrenin detayları incelendiğinde burada çok karmaşık bir tasarımın var olduğu anlaşıldı. Buna göre, canlılardaki karmaşık sistemlerin doğal seçimle ve mutasyonla, yani bilinçsiz mekanizmalarla ortaya çıkması olanaksız, bu da hücrenin bilinçli bir şekilde tasarlandığını gösteriyor” demiştir. Dolayısıyla doğada bizim çözemeyeceğimiz bir akıllı tasarımın doğaüstü güç tarafından kurgulandığını ve ancak bu sistemi Tanrının anlayabileceğini ileri sürdü.

Bakterilerdeki kamçının (flagellumunun) karakutusunun karmaşık yapısı bugüne kadar tam olarak açıklanmadı. Sadece o değil, milyonlarca canlı türünde, her birine ait onlarca yapı ve organın nasıl işlediği ya da nasıl oluştuğu da tam olarak açıklanmadı. Ancak, bunu açıklanamadı anlamına almayınız.

İşte evrimsel öğretinin itici gücü burada devreye girmektedir. Siz bütün bunları öğrenmek istiyorsanız, zaman ve kaynak ayıracaksınız. Evrimsel öğreti, meraklarınız için zaman ve kaynak ayırmayı öğretir. Birçok şey bilinmiyor. Niye? Bilimsel araştırmalara kurumsal (düzenli) olarak para ayırmanın tarihi yüz yıldan eski değildir. Daha öncekiler bazı kişilerin ve onu destekleyenlerin kişisel çabaları ile yürütülmüştü. Kaynak ve zaman ayırmadığınız için birçok şeyi öğrenmede geç kaldınız. Öğrenmek istedikleriniz de çoğunluk sağlığınıza koruma ve yaşam lüksünüzü artırma için oldu; sadece meraklarınızı gidermek için ayırdığınız kaynaklar, gelirlerinize göre, sıfır arkasına konmuş bir virgülden sonra gelen çok sayıdaki sıfırdan sonraki bir rakamdır.

Fotoğraf: Güngör GENÇ

Bang-Kong'da 40.000 tapınak, Kahire'de Kocatepe camisi büyüklüğünde 1.000 cami olduğu söyleniyor. Binlerce yıl kaynaklarınızı – ne yatırdınız ne elde ettiniz muhasebesini bile yapmadan- farklı bir alana yönlendirin ve daha sonra da bilim adamlarını ya da evrimcileri – niye bugüne kadar bulamadınız diye- köşeye sıkıştırmaya çalışın. Bu insanlara yakıştırılacak sıfatı siz koyun...

Evrimsel öğretisi, kaynaklarınızı nereye yönlendireceğinizin ve bir şeyi nasıl elde edeceğinizin (çalmadan çırpmadan, onu bunu dolandırmadan) yolunu öğretir. Bu nedenle evrim öğretisi, evrimsel düşünceyle yönetilmeyen hiçbir ülkenin ayakta kalma ve yaşam mücadelesinde ön saflara geçme şansı olmayacağını da öğretir.

13. Eğer uzayda er ya da geç bir kolonileşmeye gidilecekse, yeni bir gök cismine yerleşim düşünülecekse, dünyadaki evrimleşme süreçlerinin ayrıntılarının araştırılarak, en azından 3,5 milyar yıla dayanan organik evrim süreçlerinin yeniden kurulması gerekebilir. Bunun için, yüzlerce farklı konuya evrimsel görüşle bakabilecek bir uzman kadronun yetiştirilmesi gerekir. Bu nedenle, tarihte –bağnazlığımızdan bir türlü kurtulamayıp- çok şeyi geç kalarak yitirdiğimiz gibi, bu yeni süreçte de nal toplamayalım derim... Evrim karşıtları bilinçli ya da bilinçsiz bir toplumu geriye iten, yaratıcılık gücünü önleyen güçlerdir. Ne yazık ki bizim ve birçok ülkenin tarihi bu adamların egemenlikleri ile yazılmıştır. Bilimsel yöntemi kullansın ya da kullanmasın evrimleşmeyi şu ya da bu şekilde sezinleyen tarihte bazı akıllı insanlar olmuştur. Batı bu nedenle tarihindeki binlerce bağnazın yanı sıra toplumları birer

kandil gibi aydınlatan birkaç düşünürüne, örneğin Lamarc'a, Wallace'a ve özellikle Darwin'e sahip çıkarak onları yüceltir. Bu nedenle Darwin'in doğumunun 200'ncü yılı dolayısıyla 2009 yılını Darwin Yılı olarak ilan ederek birçok etkinliği önerir ve destekler. Bizde de örnek toplayıp onları karşılaştırmak gibi bilimsel bir yöntemi kullanmasalar dahi sezgileriyle benzer sonuca ulaşmış çok değerli insanlar yetişmiştir. Hiçbir Türk ya da Müslüman bu insanları geleneksel ya da alışlagelmiş öğretim süreçleri içerisinde bu insanların, bırakın biyografilerini, isimlerini bile öğrenmemişlerdir, daha doğrusu birileri öğretmekten kaçınmıştır. Ne zaman ki bu tutucu kesimin biraz anlayışı olanları –şimdilik açığa vurmasalar dahi- durumun vahametini anladı, birden bire tarihimizin bu değerli insanların adlarını ve düşüncelerini dillerinden düşürmemeye başladılar ve yazılı-görsel basında, bizim atalarımız, düşünürlerimiz Darwin'den çok daha önce evrimin farkına vardılar demeye başladılar. Böylece batının Lamarc'ı, Wallace'ı ve Darwin'i varsa, bizim de metafizik ve fiziksel koşullar altında türlerin değişerek yeni türler oluşturduğunu savunan Basralı Ebû Osman Amr bin Bahr el-Câhız (MS 776-869), Fars İbn Miskeveyh (MS 940-1030), suni seçimle türlerin oluştuğunu savunan bazılarına göre Arap, bazılarına göre Türk olan, Batı dillerinde Alberuni ya da Aliboron olarak geçen Ebu Reyhan Muhammed bin Ahmed el-Birûnî (MS 937-1051), kendiliğinden ortaya çıkışı savunan Endülüslü Ebu Bekir Muhammad ibn Abdul Malik İbn Muhammed İbn Tufeyl el-Kaisi el-Endulus (MS 1106-1186), bir fikir akımı olarak ortaya çıkan ve kurucusunun kim olduğu bilinmeyen, mensup olanlardan sadece beşinin adı

bilinen (Ebu Süleyman Muhammed bin Ma'şer el Bustî el **Makdisî** ya da el-Mukaddesî, Eb'l-Hasen Ali bin Hârûn ez-**Zencâncî**, Ebu Ahmed Muhammed el-**Mihrecânî** ya da Nehrcûrî, el-**Avlî** ya da Avfi ve Zeyd bin **Rufâ**) İhvân-ı Safâ topluluğu sadece canlı evrimini değil inorganik evrimi de gündeme getirmiştir; maymunun insanla hayvan arasında geçiş olduğunu savunan **Kınalızade Ali Efendi** (Ali bin Emrullah) (MS 1516-1571), insanların farklı canlı türlerinden köken aldığını savunan Hasankaleli (Erzurumlu) Türk **İbrahim Hakkı** (MS 1703-1780) var demeye başladılar. Bugünkü evrimcileri âdete lanetleyen bu kesim, övgüyle söz ettikleri geçmişimizdeki bu değerli insanların çoğunun Aristo ve Platon (Eflatun) öğretisinden geçtiğini de görmemezlikten geliyor...

14. Ne hikmetse Türkiye'de evrimci olanlara ayrıcasız komünist damgası vurulmuştur; ancak garip olan şudur ki, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (Sovyetler Birliği), devrimin yapıldığı 1915 yılından 1937 yılına kadar evrime ilgisiz kaldı, esasında çelişkiler 1929 yılında başlamıştı, 1937-1964 yılları arasında ise Darwin ve Mendel'in, yani evrim ve genetiğin öğretilmesini yasaklamıştır. Bugün evrim nasıl dogmatiklerce Allahsızların simgesi yapılmışsa, o günün komünistleri de genetik bilimini burjuvazinin bilimi olarak tanımlamışlardır. Sovyetler Birliği önemli bir yere sahip tarım uzmanı olan T.D. Lisenko (Lizenko), bizim tutucuların başka bir versiyonuydu. Bu sefer tutuculuk dincilikten değil bağnaz ideolojiden kaynaklanmıştı. Lisenko, Mendel yasalarının doğru olmadığını, gerici bir düşünce olduğunu ileri sürdü ve canlıların Mendel'in söylediğine aksine yaşarken yeni özellikler kazanıp, bunları gelecek kuşaklara aktardığını (yani Lamarkizm'i) savundu. Böylece Sovyetlerin fakir ve beceriksiz proleter takımının daha iyi koşullarda yaşarsa yeni özellikler kazanıp, onu gelecek kuşaklara aktaracaklarına inandırıyorlardı. Bunun için önemli bir dayanakları da vardı: Komünizmin ilahlarından sayılan Engels "*besin ve egzersizle elde edilen özelliklerin kalıtımı mümkündür*" demişti. Bu da dogmanın başka bir tipi olduğu için, insanları akıllı yargıdan uzaklaştırdı. Hele Darwin'in "kuvvetli kalan seçilir ve ayakta kalır" yaklaşımının zenginler ve kompradorlar

kendini kurtarır ve fakirler elenip gider şeklinde anlaşılması ile, bunun bir burjuva-kapitalist görüşü olduğuna karar verilir ve Darwinizm de bir çeşit yasaklanır. Böylece Lisenko, ilk olarak Stalin'i ve daha sonra Kruşçev'i ikna ederek Sovyetler Birliği tarım politikasını allak bullak etti. Mendel (1865) yasalarını savunanlar halk düşmanı ilan edildi. Bahar buğdayını kutuplarda, kış buğdayını da daha ılıman bölgelerde yetiştirmeye kalkıştı ve başaramadı. Canlıların özellikle yaşamsal öneme sahip buğday, çavdar gibi tarla bitkilerinin ancak toprak, su, besin maddesi gibi şeyleri yeterince buldukları zaman verimli olabileceklerini ıslah denen bir şeyin olamayacağını ileri sürdüğü için, Sovyetler Birliği kıtlığın ve açlığın pençesinde yıllarca çabaladı; düşman bildiği Amerika'dan buğday alabilmek için tavizlerde bulundu; hatta denebilir ki bu nedenle bu devrim yenilmeye mahkûm oldu. Sovyetler Birliği geç de olsa 1950'lerin sonunu doğru farkına vardı (1964'de Lisenko'nun tüm yetkilerini elinden aldı) bu öğretilerin önemini kavradı; ancak çok geç kalmıştı...

İdeolojik dogmatizm bu sefer Sovyetler Birliği'ni vurmuştu. Turp (*Raphanus*) ve lahana (*Brassica*)'yı birleştirerek *Raphanobrassica* denen yeni bir turp-lahana bitkisini elde eden ünlü genetikçi **Karpechenko**, hatta koşullandırmayı bulan ünlü **Pavlov**, burjuva bilimcileri olarak adlandırılarak aşağılanmışlardı. Ancak bütün bunların yanı sıra olduğunu yılmadan savunan ünlü genetikçi, ıslahçı, patolog olan N. I. **Vavilov**'un (bir zamanlar emrinde 20.000 kişi çalışırken), ilk olarak birçok yakın meslektaş tutuklanır (1934-1940); daha sonra kendisi (1940) faşist yabancı bilime önem veriyor diye suçlanır; yabancı bitkileri toplayıp ıslah çalışması yaptığı için savurganlık yaptığı gerekçesiyle aşağılanır ve sonunda Ukrayna'da bir bitki toplama gezisi sırasında tutuklanır. Bu arada Britanya Kraliyet Birliği onu kurtarmak için üyeliğe seçer ise de yararı olmaz. İnanılmaz suçlamalarla ölüme mahkûm edilir ve 35 yaşında penceresi olmayan bir hücrede açlıktan ölür.

Evrime karşıtlığı bir zamanlar (bugün de kısmen) Amerika'yı da vurmuştu

Yaratılışçılık, Sümerlerden bu yana egemen bir yaklaşımdır ve dinlerin hemen hepsinde şu ya da bu şekilde bulunur. Ancak üzerinde en çok

konusulanı semavi dinlerdekindir (Musevilik, Hristiyanlık ve Müslümanlıkta)

Yaratılışçıların, yani köktendincilerin Evrim Kuramı'na yasal yollardan karşı çıkışları ve okullarda Evrim Kuramı yerine dinsel bir inanç olan "Yaratılış"ın okutulma istekleri üzerine "Maymunlar Cehennemi" adlı bir de film çevrilmiş olan, 1925 yılında ABD'de Tennessee Eyaletinde yaşanan John Scopes olayı ve mahkemesidir. J. Scopes adındaki genç bir fen bilgisi öğretmeni, derslerinde Evrim Kuramı'nı anlatmış, velilerin şikâyeti üzerine yargılanarak suçlu bulunmuş ve sonuçta 100 dolar para cezasına çarptırılmıştı. Bu olay üzerine eyalet yasama meclisi, adına **Butler Yasası** denilen bir uygulamayı onaylamıştır. Bu uygulamaya göre "Kamu kaynaklarınca *tamamen ya da kısmen desteklenen okulların tümünde, İncil'de öğretildiği gibi insanın ilahi yaratılışının öyküsünü inkâr eden ve bunun yerine insanın, aşağı hayvanlardan türediğini öne süren herhangi bir kuramın öğretilmesi...*" yasa dışıdır denilmiştir.

Bu yasa, ABD'de ders kitaplarının pek çoğunda Evrim Kuramı'nın yer almamasına neden olmuştur. Yayınevleri köktendincilerin öfkelerini üzerlerine çekmekten korkmuşlardır. Bu durum 35 yıl sürmüştür.

Ancak Sovyetler Birliği, evrim karşıtı öğretisiyle tarımını perişan ederken, birçok alanda beklenen atılımı yapamazken, uzay çalışmalarına özel bir önem vererek bu konuda öncü olmayı öngörmüştü. Bunun sonucu olarak 1959 yılında Sputnik uydusunu uzaya çıkarıp, dünya çevresinde döndürerek yere indirmesi yani bilimsel üstünlüğü ele geçirmesi, Amerika üzerinde çok etkisi yapmıştı. Amerika Birleşik Devletleri, bilimsel olarak neden geri kaldıklarını araştıran bir komisyon kurulmuş ve komisyon "bu geri kalmayı okullarda Evrim Kuramı'nın okutulmamasına bağlayınca", 1960 yılında Evrim Kuramı'nın yeniden ders kitaplarına girerek okutulması karara bağlanmıştır ve bu karardan 7 yıl sonra da Butler Yasası olarak bilinen uygulama yürürlükten kaldırılmıştır.

Ancak yaratılışçılar hiçbir ülkede ve keza Amerika'da tezlerinden hiç bir zaman vazgeçmediler. Bu sefer bilimin yaratılışı desteklediğini ileri sürerek, tıpkı Butler yasasına benzer bir yasanın tüm eyaletlerin yasama

meclisleri tarafından kabul edilmesini istediler. Yaptıkları sayısız girişim başarısız kaldı; ancak 1990' lı yılların sonunda Kansas Eyaleti'nde benzer bir yasanın geçmesini sağladılar. Kansas'taki Eyalet Eğitim Kurulu, Evrim Kuramı'nın okullarda fen müfredatının içinde kullanılmamasını onayladı. Gerekçeleri ise: Evrim Kuramı'nın gençlere zarar verebileceği ve Kansas'ı gülünç duruma düşürebileceği şeklinde idi. Oluşan tepkiler bu kararın geri döndürülmesine yol açtı ve yeniden yapılan oylama sonucu, yaratılışçılar bu amaçları yine başka bir bahara kaldı.

Yaratılışçılar işin arkasını hiçbir zaman bırakmadılar. Bu kez dinsel söylemlerini bilimsellik maskesi ardına gizleyerek (bilim adamlarına ayetlerden ve hadislerden örnekler verdirerek, bazı bilimsel bulguları sanki kutsal kitapların bulguları gibi gösteren albenili kitapları basıp parasız dağıtarak), siyasi girişimler yoluyla ve kamuoyu baskısını da yanlarına alarak okullara, bilim derslerine sızma taktiklerine devam etmektedirler.

Bütün bu anlatılanlardan ne çıkar?

Evrin öğretisi, canlıların tümünün ve bu cümleden insanın zaman katmanları içinde, dünyadaki koşullara göre basitten karmaşığa doğdu nasıl geliştiğini ve bu gelişme süreçleri içinde dünyadaki koşullara nasıl sıkı sıkıya bağlı olduğunu açıklar. Önemli bir bilinç aşılır. Tanıdığımız canlılar ve keza insan, ancak dünyadaki koşulların bire bir aynı olduğu başka bir evrensel ortamdan doğal yaşamını kısıntısız olarak sürdürebilir. Yani canlıların sadece ve sadece bu dünyanın çocukları olduğunu öğretir. Bunun sonucu olarak bir insan evini nasıl koruyorsa, bu dünyayı da aynı titizlikle korumayı öğretir. Diğer öğretilerin tümü yatırımları başka dünyalara yapmayı öğütler...

Çok daha önemlisi, kural olarak hiçbir canlının bu dünya dışında doğal yaşamını sürdüremeyeceğini, sürdürmeye kalkışırsak bunun için ciddi araştırmalara dayalı ek önlemler alınması gerekeceğini gösterir. Örneğin uzayda yaşamaya kalkışırsak, kas ve kemiklerimizin kısa zamanda zayıflayacağını, belirli bir orada belirli gazları taşımayan gök cisimlerinde soluk alamayacağımızı,

hatta normal işitme ve konuşma eylemlerimizi yapamayacağımızı, vücut örtümüzü doğal koşullara doğrudan temas ettiremeyeceğimizi, dünyadaki yerçekimine benzer bir ortamda embriyomuzun ya da diktığımız bir bitkinin köklerinin gelişemeyeceğini ya da normal gelişemeyeceğini, fotosentez yapamayacağını, hatta normal çiftleşme ve dölleme eylemini bile yapamayacağımızı, dünyadakine benzer hatta aynı nitelikli manyetik kuşakların (Allen Kuşaklarının) ve ozon tabakasının olmadığı bir yerde çıplak gözle asla her hangi bir yere bakamayacağımızı, nereye gidersek gidelim dünyadaki jeolojik evrimsel sürecin oluşturduğu gözlüğü takmak zorunda olmamız gerekeceğini, bunun da bilimsel çalışmaların tümünün belirli bir evrimsel mantık içerisinde kurgulanması gerektiğini gösterir, anlatır. Tabii anlayanlara ya da anlamak isteyenlere... Başka türlü gözlükler takanlar, at gözlüğü takmış gibi, ancak bir yöne gidebilecekleri kadar giderler...

Evrin yasaları canlıların hepsini aynı derecede bağlar şeklindeki yaklaşım, kişilere ve makamlara ayrıcalık taşıyan sömürü düzenine karşı bir düşünce geliştirdiği için, kurulu ve geleneksel düzenler tarafından hep tehlikeli akım olarak görülmüştür.

Bilimde seçim, demokrasi ve çoğulculuk yoktur. Örneğin Türkiye’de 70 milyon adam temel bilimlerin herhangi bir yaklaşımına, kuralına ya da bulgusuna oy birliği ile hayır dese de, bunun geçerliliği olmayacaktır. Bilimin en önemli ve bir türlü tutucular tarafından anlaşılmayan yanı, işte bu özelliğidir. Bilimde 70 milyon insanın içinde sadece tek bir kişinin doğruyu bulma ya da haklı olma olasılığı vardır. Son yıllarda evrim konusunda yapılan onlarca televizyon programında, bırakın doğanın işleyiş mekanizmasını, kendi evindeki işlerin bile nasıl gittiğini bilemeyen insanlara mikrofonu dayayarak *“evrime inanıyor musun?”* sorusunu yönetip, *“bak görüyor musunuz halk evrime inanmıyor”*, demek ki evrim kuramı geçerli değil gibi akıl dışı yargılara varılıyor. Burada kişilerin eksik ya da yetersiz eğitimleri nedeniyle doğru yargıya varamamasını anlayabiliriz; onların düşüncesini nirengi noktası yapmayabiliriz. Ancak, bilimsel yöntemi, bilimsel düşüncüyü ve bilimsel yargılamayı halka iletme ve yaymakla yükümlü ya da görevli olan kuruluşların, eğitim kurumlarının

ve onların yöneticilerinin çoğunluğun fikrine sahip çıkıyormuş gibi, sokaktaki halkın, o günkü iktidarın sırtını sıvayacak ve çoğunluğa hoş görünecek açıklamalar yapması ya da eylemlerde bulunması kabul edilemez.

Evrinciler ile evrim karşıtları aynı şeyi düşünemiyorlar

Bir evrimci için en önemli şey bu dünyayı tanımak ve çözmektir; bir gerici için ise en önemli şey ahrete yatırım yapmaktır. Bu sonuncu kesimin en aşağılık katmanı ise, saf duygularla bezenmiş olan evrim karşıtı geniş kitlenin bu zaafını çıkarı için kaşıyanlardır. Kimler olduğunu sokaklardan ziyade televizyon ekranlarında arayın...

Bu dünyada nüfus artarken, kaynaklar hızla azalmaktadır. Evrimsel mantık ve işleyiş – dogmatik yönlendirmelerden ve buna eşlik eden kapitalist yönetimlerden vazgeçilmediği sürece- er ya da geç bir bölüşme çatışmasına girileceğini göstermektedir. Sonunda bilimin egemen olacağı bir çatışma... Evrimciler, bu dünyanın, birçok evrensel koşulun bir araya geldiği çok nadir ve özen gösterilmesi gereken bir gezegen olduğunun farkındadır. Korunmasının da insanlık borcu olduğunu bilirler. Çünkü hangi rastlantılarla bu güzel dünyanın güzel canlılarının ortaya çıktığını incelemişlerdir. Bir daha tekrarlanma olasılığının olmadığını da bilincindedirler. Bu nedenle köklü çözümler peşindedirler.

Evrin karşıtları, mucizeye ve doğaüstü güçlere inandıkları için yaptığımız melanetlerin bir gün bu güçlerle düzeltileceğine de inanırlar. Niye olmasın derler, bakın Nuh Tufanından sonra dünya yeniden kuruldu; bir daha kurulmaması niye olmasın? Zaten insan eşrafı mahlûktur, yani yaratılmış canlıların efendisidir; bu doğa ve dünya hatta evren bizim için yaratılmıştır derler ve bizim için yaratılan her şeyin sonuna kadar kullanımını hak olarak bilirler. Evrimciler ise, her canlıyı akrabamız olarak bilir ve onların haklarına da saygıyı evrensel bir kural olarak tanırlar.

Bütün bunları anlattıktan sonra evrimciler ile evrim karşıtları arasındaki benzerlik nedir diye sorabilirsiniz: Sadece vücut yapısı ve şekli.

Doğa ve Kültür: Siyah ile Beyaz

Dr. Cihan ERDÖNMEZ

Fotoğraf: Güngör GENÇ

Çocukluktan ergenliğe geçişim seksenli yıllara denk gelir. Yaşamı ve dünyayı okumaya başlamam. Kendime çiziceğim yolun ilk işaretleri. Üniversiteye başlamam. Bitirdiğim 1990'ı da katarsak, hayat hazırlığım bütünüyle seksenli yıllarda geçmiştir.

Bugünlerde televizyon kanallarından birinde gösterilen Seksenler adlı diziye zaman zaman baktığımda, benim seksenler hatıralarımla; seksenlerin bende bıraktığı izlerle bütünüyle örtüşmediğini fark ediyorum. Üstelik dizinin senaristi olan Murat Aras'ı pek tanımasam da, yönetmeni Müfit Can Saçıntı ile seksenli yılları aynı sokak ve aynı lisede geçirmiş olmama rağmen. Çoğunluğun popüler bir başka dizide canlandığı Mandıra Filozofu olarak tanıdığı Müfit'le birlikte geçirdiğimiz seksenli yıllar, doğal olarak onda ve bende birbirinden şu ya da bu ölçüde ayrılan izler bırakmış demek ki.

Örneğin seksenlerde spor denilince herkesin aklına yalnızca futbol gelirdi. -Günümüzde durum ne kadar değişti, tartışılır- Çok önemli maçlar televizyondan yayımlanırdı. Oysa seksenli yılların özellikle ilk

yarısında, gelenek maçları radyodan dinlemekti. O günlerin radyo spikerlerinin sesleri hala kulaklarımda çınlar. Anlayacağınız seksenlerin ilk yarısında spor demek benim için de futbol demektir. Spor ve Sergi Sarayı'nda oynanan basketbol maçları ise ancak Fenerbahçe-Galatasaray adı taşıyorsa ilkimizi çekerdi.

Sonra TRT Wimbledon Tenis Turnuvası'ndaki bazı maçları yayımlamaya başladı. Evdeki televizyonumuz hala siyah beyaz olsa da yaşamıma kattığım yepyeni bir renkti tenis. Platonik bir aşkı tenis olan ilğim. Onu ancak uzaktan izleyebiliyordum. Oysa, o benim varlığımdan bile haberdar değildi. Çünkü herkes onun bir zengin sporu olduğunu söylüyordu. Tam bir Türk Filmi klasiğiymiş yani tenisle benim aramdaki. O zenginliği hak ediyordu, oysa ben...

Yıllar koşulları değiştirdi. Ben zenginleşemesem de tenis tevazu ölçüsünü artırdı. TV kanallarının sayısı ile yayımlanan turnuvalar ve maç sayıları da arttı. Tenisle ilgili elime geçen her şeyi okuyordum ve elime geçenler bir hayli fazla olmaya başlamıştı. Teori kusursuzdu. Gel gelelim henüz elim tenis raketine değmemişti. Beş yıl kadar önce oğlumun tenis öğretmeni "Siz de ders almak istemez misiniz?" sorusunu sorduğunda, kendi kendime "işte zamanı geldi" dedim. 25 yıllık platonik aşkım bana gülümsüyordu artık.

İstanbul'da bu yıl ikinci defa düzenlenen WTA (Women Tennis Association-Kadın Tenis Birliği) Sezon Sonu Turnuvasını izlerken bütün bunlar geçip durdu aklımdan. Yıllar boyunca hayranlıkla izlediğim tenis kahramanları; Stephan Edberg'ler, Stephi Graf'lar, Ivan Lendl'ler, Martina Navratilova'lar, Boris Becker'ler, Mary Pierce'ler, Pete Sampras'lar, Kim Clijsters'lar, Federer'ler, Nadal'lar, Djokovic'ler ve... Ve elbette gördüğüm en sempatik tenisçi olan Andre Agassi. Bunları canlı canlı izlemek nasıl bir hayalse, iki yıldır yorgun ve yaşlı güzellik kraliçesi İstanbul'umuzu onurlandıran hepsi birbirinden

değerli sekiz kadın tenisçiyi canlı izlemek de o derece hayaldi benim için. İşte o hayal gerçek olmuştu. Williams, Sharapova, Radwanska... O kadar yakındılar ki, seslensem bakacaklardı sanki. Oyuncuların başlarken ve bitişte birbirlerini mutlaka kutladıkları, kazara alınan puanlardan sonra sevinmek yerine rakipten özür dilenen bu zarif sporun en zarif temsilcileriydi onlar.

Karmaşık duygular ve izlediğim maçların heyecanının yarattığı tuhaf ruh halinin ayaklarımı yerden kestiği anlardan biriydi. Bütünüyle anın tadını çıkarmaya odaklanmış durumdaydım. Etrafımdan gelen uyarıcılar fazlaca dikkatimi çekmiyordu. Yalnızca arkamdaki sırada oturan yaşlıca bir hanımefendi ile beyefendinin konuşmalarına kulak kabartıyordum zaman zaman. İngilizce konuşuyorlardı, ancak beyefendinin Türk olduğunu sanıyorum. Bir ara beyefendi hanım partnerine şöyle bir soru yöneltti; "1970'li yıllarda zenci bir tenis şampiyonu vardı, hiç onu izlemiş miydin?" Hanımefendi izlediğini söyledi ve konuşmaları sürdü. Ben cümlelerin şu kısmına takılıp kalmıştım; "zenci bir tenis şampiyonu." Gerçekten de seksenlerden beri elimdeki tüm olanakları kullanarak izlemeye çalıştığım bu sporun erkekler kategorisinde hiçbir zenci şampiyon görmemişim. Günümüzde ise Jo Wilfried Tsonga ve Gael Monfils dışında (her ikisi de Fransız) ilk yüz içerisinde yer alan zenci tenisçi bulunmuyor. Peki bu neyi gösteriyor? Yoksa tenis hala bir üst sınıf sporu mu? Onun için mi basketbol, atletizm, Amerikan futbolu gibi branşlarda sayısız yıldız yetiştiren Amerikan spor sistemi tenisin kapılarını yüzyılların ezilmiş kitlesine bir türlü açmıyor? Ya da bu durumu anatomik ve fizyolojik özelliklere mi bağlamak gerekiyor? Bu sorulara hızlı bir yanıt bulmak ne yazık ki çok kolay değil. En iyisi biz bildiğimize dönüp, sözü 1970'lerin zenci tenis şampiyonuna getirelim. Bu büyük sporcunun adı Athur Ashe'dir.

1943 yılında Virginia'da doğan Ashe annesinin bir kalp ameliyatı sırasında hayatını kaybetmesinden

sonra oldukça güç bir çocukluk dönemi yaşar. 1963 yılında California Üniversitesinden tenis bursu kazanana kadar değişik okullarda değişik koçlarla çalışır. Aynı yıl ABD Davis Kupası Takımına (Davis Kupası takımları ülkelerin milli takımları statüsündedir) seçilen Ashe, bu takımın üyesi olmayı başarmış ilk zenci sporcudur. Ashe'in adı 1975 yılında, yani 32 yaşındayken kazandığı, tenisin en eski ve en saygın turnuvası olan Wimbledon şampiyonluğu ile kitlelere yayılır. Finalde yendiği rakibi, o yılların ve tüm tenis tarihinin en iyi sporcularından biri olan Jimmy Connors'dır. 1979 yılında geçirdiği kalp ameliyatından sonra 1980 yılında emekliye ayrıldığında, tenis takviminin dört Grand Slam'inden üçü olan Wimbledon, Amerikan Açık ve Avustralya Açık'ı kazanan tek zenci tenisçi olarak adını tenis tarihinin yıldızlı sayfalarına çoktan yazdırmıştır. Ondan sonra bir Grand Slam kazanan yalnızca bir zenci tenisçi daha çıkmıştır ki, o da 1983 yılında kaldırdığı Fransız Açık kupasıyla kendi de bir Fransız olan Yannick Noah'tır. Son 29 yılda bir Grand Slam kupası kaldıran başka bir zenci tenisçi daha çıkmamıştır. Bunun içindir ki, Amerikan Açık Turnuvası maçlarının oynandığı New York'taki devasa tenis kompleksinin merkez kortunun adı Arthur Ashe Kortu'dur.

Athur Ashe tedavi amacıyla yaptırdığı kan nakli sonrasında kapıldığı AIDS virüsü sonucu 1993 yılında hayatını kaybetmiştir. Ölümle pençeleştiği sıralarda bir hayranının sorduğu "Tanrı böylesine kötü bir hastalık için neden seni seçti?" sorusuna verdiği şu cevap ise onu kupalarıyla birlikte ölümsüz kılmıştır: *"Tüm dünyada 50 milyon çocuk tenis oynamaya başlar. 5 milyonu tenis oynamayı öğrenir. 500 bini profesyonel tenisçi olur, 50 bini yarışmalara girer. 5 bini büyük turnuvalara erişir, 50'si Wimbledon'a kadar gelir. 4'ü yarı finale 2'si finale çıkar. Elimde şampiyonluk kupası tutarken Tanrı'ya neden ben diye hiç sormadım. Şimdi acı çekerken Tanrı'ya niye ben diye soramam."*

Bir yanda ben bunları düşüneyim, öbür yanda WTA Sezon Sonu Turnuvası finale kadar gelip dayanmıştı. Final milyonlarca tenis severin hayalini kurduğu bir eşleşmeye sahne oldu. Herkes bu finalde Serena Williams ile Maria Sharapova'yı görmek istiyordu. Öyle oldu. Kadın

tenisinin en güçlü ve en popüler iki ismi. Bir yanda Williams. Zenci. Kaslı, kısa, iri yapılı. Öbür yanda Sharapova. Zarif. Sarışın. Afrodit kadar güzel. Yani tam bir siyah-beyaz finali. Kapıştılar. Williams Sharapova'ya göz açtırmadı. Siyah beyazı yendi. Ezilenler ezenlerden hesap sordu. Öyle mi?

Teniste hiçbir şey görüldüğü gibi değil oysa. Evet, Serena Williams bir zenciydi. Tenise babasının koçluğunda başladı kardeşi Venüs gibi. Okulda ya da bir kulüpte değil. Nerede mi? Evlerinin bahçesindeki tenis kortunda. Başka bir şey söylemeye gerek var mı? Evlerinin bahçesindeki tenis kortunda. Yani tenis Serena'ya altın tepside sunulmuş bir hediye idi. Oysa Maria için durum çok farklıydı. Nisan 1987'de doğduğunda Çernobil'in üzerinden tam bir yıl geçmişti. Ailesi onu nükleer kazanın etkilerinden korumak için Sibiry'a taşındı. Sefalet içinde geçen dört yılın ardından Soçi'ye taşındılar. Raket alacak parası olmadığı için kullanılmış eski raketlerin sapını kesip kısaltarak kendi boyuna uygun hale getiriyordu. Çek kökenli Amerikalı tenis efsanesi Martina Navratilova onu keşfedip Amerika'ya, ünlü tenis akademilerinden birine göndermek istedi. Ancak ailenin bunun için parası yoktu. Eşten dosttan toplayarak gitmeye karar verdiler. Ancak, bütün biriktirdikleri yalnızca Maria ve babası için yetiyordu. Küçük Maria tenis için annesinden ayrı kalmayı göze aldı. Maria antrenmanlara babası, garsonluk yapmak için restoranlara gidiyordu. İki sene sonra kazandığı burs sayesinde anne hasretine son verebildi. Yılmadan, sevgiyle tenise verdi kendini. İlk Grand Slam finali olan Avustralya Açık finaline çıktığında sadece 15 yaşındaydı.

İstanbul siyah Serena ile beyaz Maria'nın finaline ev sahipliği yaptı. Siyah kazandı. Tadı damağımızda, duygularımız kalbimizde, düşüncelerimiz ise kısmen bu satırlarda büyük ölçüde ise zihnimizde kaldı. Dolanıp durmaya devam ediyor.

Huşlar

Betula L.

Aile: Huşgiller (Betulaceae)

H. Cemal GÜLTEKİN

Huş cinsinin kuzey yarım kürede, Asya, Avrupa ve Kuzey Amerika'da yetişen 40 kadar türü bulunur. Türkiye'de *Betula pendula*, *Betula litwinowii* ve *Betula medwediewi* adlı türleri doğal olarak yetişir. Bunların dışında, *Betula nigra* ve *Betula pumila* türleri de çeşitli amaçlı ağaçlandırmalarda sıklıkla kullanılır. Bu türler, yüksek dağların ve soğuk bölgelerin öncü orman ağaçları niteliğindedir.

Bu cinsin adı her ne şekilde akademik kitaplara huş olarak girmişse de onların Anadolu'daki tüm yayılış alanında ve diğer Türk coğrafyasındaki adı kayındır. Beyaz gövdeli kayın ağacı Türklerin geçmişten bu yana kutsal saydıkları ve yazıtlarında, destanlarında ve efsanelerinde yer verdikleri ağaç türüdür. Türkler Anadolu'da batıya doğru ilerledikçe bu bölgelerde kayın ağacı bulamayınca buna benzer gövdesi beyazımsı gök renginde olan ve Kastamonu dolaylarında Gökçee ağaç olarak isimlendirilen (*Fagus*) ağacına da çoğu yerde kayın ismi verilmiştir.

Huşlar (kayınlar), kışın yaprağını döken ağaç, bazıları çalı halindeki odunsu bitkilerdir. Nemli ve serin yerlerde yetişir. Sürgün verme özelliğine sahiptir. Kumlu ve geçirgen topraklardan hoşlanır. Huşlar ışık ağaçlarıdır. Açık renkli odunları tornacılık ve mobilya yapımında kullanılır. Kabuklarından elde edilen huş yağı tıbbi amaçlı, özellikle de romatizmaya karşı kullanılır. Gönde renkleri, yağmurlu havalarda tomurcukların oluşturduğu görsellik ve doyumsuz sonbahar renklenmeleri, çeşitli kültür formları ile park ve bahçelerin vazgeçilmez ağaçlarıdır.

Erkek ve dişi çiçekler aynı ağaç üzerinde bulunur. Sonbaharda gözükmeye başlayan erkek çiçekler, sarkık kurullar halinde baharda olgunlaşır. Baharda beliren dişi çiçekler, kısa sürgünler üzerinde sarkık kurullar durumundadır. Meyve kurulları önceleri yeşil olgunlaşınca kahverengidir. Sonbaharda meyve kurulları dağılır ve kanatlı tohumlar etrafa saçılır. Meyve kurulları akkayında 2-4cm. boyunda, 6-8mm. çapında; tüylü kayında 3-4cm. boyunda, 6-10mm. çapında; kızıl ağaç yapraklı kayında 3-4cm. boyunda, 8-10mm. çapındadır. Huş türlerinin bazı eşey özellikleri çizelge 1 ve 2'de verilmiştir.

Tüylü Huş (*Betula litwinowii* Doluch): Tüylü huş (tüylü kayın), 20 metreye kadar boylanabilen bir orman ağacıdır. Kabuk rengi beyazdır. İleri yaşlarda kavlar dökülür ve yerini siyah bir kabuk alır. Doğal olarak Doğu Anadolu'nun kuzeyi ve Kafkasya'da, 1700-3000 metre arasında nispeten nemli yerlerde yetişir.

Kızılağaç Yapraklı Huş (*Betula medwediewi* Reg.): Kızılağaç yapraklı huş (kızılağaç yapraklı kayın), çoğunlukla boylu çalı ya da küçük bir ağaçtır. Genel görünüşü kızılağaca benzer. Doğal olarak Doğu Anadolu'nun kuzeyi ve Kafkasya'da, 1500-3000 metre arasında nispeten nemli yerlerde yetişir.

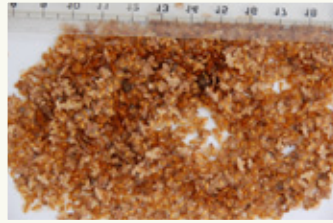
Karahuş (*Betula nigra* L.): Karahuş 20-15 metreye kadar boylanabilen bir orman ağacıdır. Kabuk rengi siyahtır. Doğal olarak Amerika'nın, Connecticut, Iowa, Kansas, Texas ve Florida eyaletlerinde yetişir.

Akhuş (*Betula pendula* Roth): Akhuş (akkayın), 25 metreye kadar boylan, iyi yetiştirme ortamlarında düzgün gövdeli öncü bir orman ağacıdır. Gövdeleri ince kabuklu ve kar gibi beyaz renklidir. Sürgünler ince, narin ve aşağı doğru sarkıktır. Derine giden bir kök sistemine sahiptir. Türkiye'nin nispeten nemli topraklarda yetişir ve durgun sudan hoşlanmaz. Asya ve Avrupa'da çok geniş bir coğrafyada yetişir. Türkiye'de Doğu Anadolu'nun kuzeyinde 1500-3000 metreler arasında doğal olarak bulunur. Bunun dışında Marmara, İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Karadeniz bölgesinin her tarafındaki park ve bahçelerde, çeşitli kültür formlarına sıklıkla rastlanır.

Bodur Huş (*Betula pumila* L.): Bodur huş (bodur kayın), çoğunlukla boylu çalı görünümündedir. Doğal olarak Amerika'nın Columbia, Montana, Dakota eyaletlerinde yetişir.

Tohumların toplanması: Tohum salkımları yeşil rengini kaybedip sararmaya başladıkları dönemden itibaren toplanabilir. Bazı salkımların dağılmaya başlamaları toplama zamanlamasına müşirdir. Tohum ağaçların başlarından salkımların koparılması veya sıyırılması yöntemi ile toplanır. Toplanan tohumlar çuvallanır ve hiç bekletilmeden fidanlığa taşınır. Tohum toplama zamanı Çizelge 1'de verilmiştir.

Tohum çıkarması, depolanması ve tohum

özellikleri: Fidanlığa getirilen salkımlar beton bir zemin üzerine serilir, ara sıra karıştırılarak dağılmaları sağlanır. Ardından tohumların geçebileceği, pulların ise üstte kalacağı bir elekten elenerek tohum elde edilir. Elde edilen tohumlar havadar bir yere serilerek kurutulur. Çıkarılan tohumlar kuru bir yerde ekinceye kadar saklanır. Taze tohumların soğuklama gereksinimi (2-4°C) 30-60 gündür. Çimlenmeler erken baharda gerçekleşir. % 3-8 neme sahip tohumlar, standart

soğuk hava depolarında (1-4°C), ağzı kapalı kaplar içerisinde uzun süre saklanabilir. Huş türlerinin bazı tohum özellikleri Çizelge 2'de verilmiştir.

Fıdanlık tekniği: Tohumlar sahil fidanlıklarında geç kış, yüksek fidanlıklarda erken bahar döneminde ekimden önce 1-3 gün suda bekletildikten sonra ekilir. Diğer bir ekim yöntemi de ekim tarihine bağlı olarak 30-60 gün (2-4°C) katlanmış tohumların ekimidir. Bu takdirde çimlenme hızlı ve yeknesak olur. Yıllanmış tohumların ekiminin biraz daha erken (15-30 gün) yapılmasında yarar vardır. Çimlenme baharda gerçekleşir (çizelge 4). Kayın tohumları 20-25cm. yükseklikteki yastıklara 5'li veya 7'li çizgi ekimi şeklinde, 2-3 mm. derinlikte elle ekilir (Çizelge 2). Kapatma malzemesi olarak %50 organik malzeme, %50 dere mili kullanılır. Kayın türleri, %3-5 oranında organik madde içeren, hafif asit ya da nötr nitelikli kumlu balçık topraklarda iyi yetişir.

İlk dört ot alımı otlar çok küçükken, sonrakiler ise

(2-4) otlar ele gelecek kadar büyüdükleri dönemde yapılır. Tarla kapasitesi kadar su, hava koşullarına bağlı olarak, bahar ve erken güz döneminde 2-3 günde bir, yaz döneminde 1-2 günde bir, geç güz döneminde 2-6 günde bir en fazla 35 cm. derinliğe ulaşacak şekilde verilir. Birim alanda bulunan fidan sayısı Çizelge 3'de verilen en yüksek değerlerin üzerinde bulunması halinde Mayıs ayında seyreltme yapılır.

Gübreleme, toprak analizi sonuçlarına göre yapılır. Analiz sonuçlarına göre verilecek azotlu gübrelerin 2-3 seferde verilmesinde yarar vardır. İlk gübreleme uygulamasına, fidecik köklerinin 10-15 cm. derinliğe ulaşması ile başlanır. Çıplak köklü kayın türleri 1 yaşında dikime uygun hale gelir (Çizelge 3). Bir yaşlı kayın fidanları 40+cm. boya, 5+mm. çapa, ulaşır.

Kaplı fidan üretimi: Tohum ekimi ılıman fidanlıklarda açık alanda, soğuk iklime sahip fidanlıklarda sera içerisine yapılır. Sera içerisine

ekilen tohumlar, geç don tehlikesi atlatıldıktan sonra dışarıya alınır. Yaz döneminde %35 gölgeleme uygulama yararlıdır. Tohum, fidan kullanım amacına bağlı olarak; 45'li ya da 24'li çok gözlü kaplara 1-2 mm. derinlikte ekilir. Kapatma malzemesi olarak perlit kullanılır. Tohumlar çimlenmeye başlayınca kadar günde birkaç sefer nemlendirme sulaması yapılır. Kap harcı olarak: pH değeri 5.5-7.0 aralığında olan, %75 turba x % 25 (3-5 mm.) ponza karışımından oluşan 1 metreküp harca; 3-4 kg 2.0-1.2-1.6-0.3+ME oranlı yavaş çözünen gübre x 0.5 kg kükürt eklenerek hazırlanır. Her bir göze 10-15 adet tohum ekilir. Fidecikler ikincil yapraklarını çıkarmaya başladığında tekleme yapılır. Kap kapasitesi kadar su, yağmurlama sulama sistemi aracılığıyla, günün serin saatlerinde günlük olarak verilir. Gübreleme, diğer türlerde olduğu gibi sulama suyuyla tedricen de verilebilir. Bu takdirde harca kükürt dışında ilave gübre konulmaz. Havai kök budaması uygulanabilir. Bu yöntemde 1 yaşlı fidanlar dikime uygun hale gelir. Bazı özel nitelikli ağaçlandırmalarda; 14 x 14 x 20 cm. ebatlı kaplarda üretilmiş 1+1 yaşlı, 17 x 17 x 25 cm. ebatlı kaplarda üretilmiş 1+2 yaşlı fidanlarda kullanılabilir.

Tüplü fidan üretimi: Huş türlerinde, 12 x 30 cm. ebatlı tüpler kullanılır. Tüp harcı %30 humus, %70 kumlu balçık toprak karışımıdır. Her bir tüpe 10-15 adet tohum ekilir. Gübreleme, sulama (tüp kapasitesi kadar), ot alımı ve tekleme uygulamaları çıplak köklü fidan üretimi ile aynıdır. Tüplü fidanlar 1+0 yaşlı olarak kullanılabilir. Özel nitelikli ağaçlandırmalar için ise 16 x 30 cm. ebatlı torbalarda 1+1 yaşlı, 18 x 30 cm. ebatlı torbalarda 1+2 yaşlı fidan yetiştirilir.

Boylu fidan üretimi: 1 ya da 2 yaşlı fidanlar 120 x 50 cm aralık mesafede şaşırtılır. Ardından bambulanır, bağlanır ve kazıklanır. Burada 2 yıl kalan fidanlar kalem gibi bir gövdeye sahip olur ve 8-12 cm çapa ulaşır. Ardından 30 cm'lik bıçaklarla çıplak köklü olarak sökülür ve 170 x 120 aralık mesafede tekrar şaşırtılır. Yine bambulanır, kazıklanır ve 20 cm aralıklarla bağlanır. Bu aşamanın ardından 2-3 yıl içerisinde 20+ çapa ulaşır. Bu çapta kullanılacaksa ya topraklı olarak sökülerek doğrudan park-bahçelere taşınır ya da saksıda bir yıl bekletilerek kullanılır. Daha kalın çapa ulaşmak istenirse ikinci şaşırtmada aralık mesafe 200 x 140-160 olarak dikilir üçüncü yılda yerinde kök kesimi yapılarak 2-3 yıl daha parselde bırakılır. Burada hedef çap 30'dır.

Çizelge 1: Huş türlerinin bazı eşey özellikleri

Tür adı	Çiçeklenme zamanı	Tohum toplama zamanı	Tohum verme yaşı	Bol tohum yılı tekrarı
<i>Betula litwinowii</i>	Nisan-Mayıs	Ağustos-Ekim	10-15	1
<i>Betula medwediewi</i>	Nisan-Mayıs	Ağustos-Ekim	10-15	1
<i>Betula nigra</i>	Nisan-Mayıs	Temmuz-Ağustos	10-15	1
<i>Betula pendula</i>	Nisan-Haziran	Ağustos-Ekim	10-15	1
<i>Betula pumila</i>	Mayıs	Eylül-Kasım	10-15	2

Çizelge 2. Huş türlerinin bazı tohum özellikleri

Bitki türü	Tohum 1000 tane ağırlığı (gr)			Çimlenme oranı%	Tohum ekim derinliği (mm)
	En az	En çok	Ortalama		
<i>Betula litwinowii</i>	0.50	0.70	0.60	25-45	2-3
<i>Betula medwediewi</i>	0.50	0.70	0.60	30-45	2-3
<i>Betula nigra</i>	0.50	1.00	0.70	15-30	2-3
<i>Betula pendula</i>	0.40	0.75	0.40	20-40	2-3
<i>Betula pumila</i>	0.20	0.30	0.25	15-20	2-3

Çizelge 3. Huş türlerinin bazı fidanlık uygulamaları

Bitki türü	1000 tane tohumdan elde edilecek fidan sayısı adet		m ² fidan adedi ağaçlandırma	m ² fidan adedi özel amaçlar	Fidan kullanım yaşı yıl
	En az	En çok			
<i>Betula litwinowii</i>	50	100	50-100	30-50	1
<i>Betula medwediewi</i>	50	100	50-100	30-50	1
<i>Betula nigra</i>	40	80	50-100	30-50	1
<i>Betula pendula</i>	50	100	50-100	30-50	1
<i>Betula pumila</i>	40	70	50-100	30-50	1

Çizelge 4. Tohuma uygulanacak ön işlemler

Tür adı	Tohuma uygulanacak ön işlemler	Katlanmış tohum ekim zamanı
<i>Betula litwinowii</i>	1-3 ay soğuk-nemli katlama	Bahar
<i>Betula medwediewi</i>	1-3 ay soğuk-nemli katlama	Bahar
<i>Betula nigra</i>	1-3 ay soğuk-nemli katlama	Bahar
<i>Betula pendula</i>	1-3 ay soğuk-nemli katlama	Bahar
<i>Betula pumila</i>	1-3 ay soğuk-nemli katlama	Bahar

Kaynakça

- Gültekin, H., 2010, Kapalı Tohumlu (*Angiospermae*) Ağaç ve Çalıların Eşey Özellikleri, Çevre ve Orman Bakanlığı, Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü, Fidanlık ve Tohum İşleri Daire Başkanlığı Yayını, ISBN 978-605-393-052-5, 312 s.
- Gültekin, H, C., 2008, Kapalı Tohumlu Ağaç ve Çalıların Bazı Eşey Özellikleri Orman ve Av Dergisi, Sayı:4, s 42-47.
- Gültekin, H, C., 2008, Bazı Yapraklı Ağaç ve Çalıların Tohum Özellikleri, Orman Mühendisliği Dergisi, Yıl:45, Sayı:10-11-12, s 30-31
- Kayacık, H., 1981, Orman ve Park Ağaçları Özel Sistematiği, İÜ Orman Fakültesi Yayın No: 287, Cilt: 2, 224 s, İstanbul
- Saatçioğlu, F., 1971, Orman Ağaçları Tohumları, İ.Ü.O.F Yayın NO:173,

Büyük Baştankara

Parus major

(Linnaeus, 1758)

Yrd. Doç. Dr. Nuri Kaan ÖZKAZANÇ

SİSTEMATİKTEKİ YERİ

Takım : Passeriformes (Ötücü kuşlar)

Familiya: Paridae (Baştankaragiller)

Tür : *Parus major* (Linnaeus, 1758)

İng : Great tit

Alm : Kohlmeise

Frn : Mésangecharbonnière

Statüsü

IUCN'in kırmızı liste statüsünde LC (düşük risk) statüsünde olan bir kuş türüdür.

Morfolojisi

Baştankaraların en irisi olan büyük baştankara, yaklaşık olarak serçe büyüklüğünde bir kuştur. Boyları 14-16 cm., ağırlıkları 14-22 gr. ve kanat açıklıkları 22,5-25,5 cm arasındadır. Erginlerde başın tepesi, ense ve gerdan siyah olup metalik parıltılı bir görünüm sergilemektedir. Bu görünümü ile baştankara ismini almışlardır. Yanaklarında gagadan enseye kadar uzanan üçgen şeklinde geniş beyaz bir alan bulunmaktadır. Ense daha ziyade sarımsı renklidir. Ön kısımda gerdandan başlayarak, göğüs ve karnın ortasından geçerek, kuyruk altına kadar uzanan siyah bir bant bulunmaktadır. Göğüs ve karn kısmında, bu siyah çizginin her iki yanı sarı renktir. Sırt bölgesi mavi-zeytuni yeşili renktir. Kuyruk sokumu gri ve kuyruk üstü tüyleri mavi gridir. Kuyruk tüyleri kahverengi, kenarları ise mavi-gri renktir. En dıştaki bir çift kuyruk tüyünün dış kenarları beyaz renktir. En dıştakilerden sonra gelen kuyruk tüylerinin ise uçlarında beyaz renkte birer leke bulunmaktadır. Kanat uçuş tüyleri siyah renkte

olup, bunların kenarları sarı-yeşil renktedir. Kanat örtü tüylerinin dış kenarları mavi-gri renkte olup uçları beyazdır. Gaga ve ayaklar koyu gri ya da siyahtır.

Ergin dişiler, erkeklere çok benzer. Fakat karnın ortasındaki çizgi dişilerde, erkeklerde olduğu kadar belirgin değildir. Erkeklerde daha geniş bir şerit vardır. Ayrıca dişilerde gerdan donuk siyahtır. Genç kuşlar daha solgun ve mat renklidir. Gencin başlığı ve karnın çizgisi kahverengiye çalar, yanakları ise sarı renktedir.

Büyük baştankaranın yumurtaları büyük, yumuşak ve parlaktır görünüşlü olup genellikle beyaz renkli ve üzerleri kırmızı-kahverengili ya da mor renkli lekeler ile kaplıdır. Yumurtalar ortalama 18x13,4 mm ebatlarındadır.

Yayılışı

Büyük baştankara Avrasya'nın genelinde çok geniş bir dağıtım vardır. İzlanda ve çok sayıda Akdeniz adaları da dahil olmak üzere Kuzey İskandinavya hariç Avrupa'nın tamamında bulunur. Kuzey Afrika'da Fas, Cezayir ve Tunus'ta bulunur. Kuzey Asya'da Kuzey Çin ve Amur Vadisi Ural parçalarının yanı sıra, Kuzey İran ve Afganistan, Orta Asya ve Moğolistan gibi uzak doğu ülkelerinde de yaşar.

Türkiye'de tüm uygun yaşam alanlarında sıklıkla görülen en yaygın baştankara türüdür. En çok Karadeniz, Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerindeki orman ve ağaçlık alanlarda görülür. Birçok ilde şehir içlerindeki parklarda yaşamlarını

sürdürebilmekte ve hatta buralarda bulunan ağaçlara ve elektrik direklerinin kapaklı kablo kısımlarına yaptıkları yuvalara yumurtalarını bırakarak üreyebilmektedirler. Türkiye için yerli bir kuş türüdür.

Yaşam Alanları

Aslen bir orman kuşu olmasına rağmen, ağaçlık alanlar, açıklık bölgeler, çalılıklar da dahil olmak üzere çok geniş bir yaşam alanına sahiptir. Yaşam alanları içinde istediği tek şey ağaç ya da ağaç formundaki boylu çalılardır. Her türlü ağaçlık alanlar, ormanlar, parklar, bahçeler, fundalıklar ve makiliklerde, yaprağını döken ve karışık ormanlarda, seyrek olarak da çam ormanlarında bulunur. Şehir içlerinde de park ve bahçelerde görülürler. Evlerin bahçelerinde, park ve mezarlıklar son derece başarılı bir şekilde adapte olmuştur. Ağaç ve duvar kovuklarında, her türlü delikte yuvalanırlar. Suni yuvaları çok kullanırlar.

Besinleri

Esasen böcekler ile beslenen bir kuş türüdür. Yetişkin kuşlar için yiyecekler, böcek, sümüklü böcek, salyangoz, solucanlardır. Besin eksikliğinde ya da böceklerin bulunmadığı dönemlerde tohum ve meyveleri yerler. İlkbahar sonlarında yaz ve sonbaharda böcekler ve kurtları yiyerek geçinirler. Bundan başka tatlı meyve taneleri, bezelye, olmuştur armut ve diğer meyveler, hububat taneleri ve çiçek tomurcuklarını yerler. Kış başlayınca daha ziyade yağlı besinleri, bilhassa kenevir, ceviz vs.

tohumlarını ve yağlı larvaları tercih eder. En sevdiği bitkisel besin olan ayçiçeği tohumlarını ayakları ile dal arasına sıkıştırıp, ağaçkakan gibi gagaları ile vurarak deler ve içlerindeki tohumu yerler. Üreme zamanında dişiler protein açısından zengin olan böcek larvaları ile yavruları beslemeyi tercih ederler.

Biyolojisi

Ağaç ya da duvar deliklerinde, eski yuvalarda, ince dallar arasında yuvalarını yaparlar. Bu yuvaların uç kısmında küçük bir giriş deliği bulunmaktadır. Yuvalarında sap, kök, dal parçaları ile bol miktarda yosun, tüy ve kıl gibi yumuşak maddeler bulunur. Çiftleşen dişiler bu yuvalara 7-13 arasında yumurta bırakır. Yuvaya konan bu yumurtalar 12-16 günlük bir kuluçka döneminden sonra açılırlar. Yumurtadan çıkan genç bireyler her iki ebeveyn tarafından beslenir ve büyütülür. Yeni yavrular yaklaşık olarak 21-22 günlük bir bakım döneminden sonra palazlanarak uçabilirler. Üreme ve kuluçka döneminin sonunda erginler önceleri yavrularıyla birlikte, daha sonraları ise diğer baştankaralarla birlikte etrafta küçük gruplar halinde dolaşırlar. Çok defa aynı bölgedeki kuşların bir kısmı kuluçka yerinde kalırken, bir kısmı da uzak bölgelere göç ederler. Yılda iki defa üreyebilmektedirler.

Şehrin ve ormanın, sesi en çok çıkan kuşudur. İstanbul da Leş Kargası, Gümüş Martı ve Serçe den sonra en sık görülen kuşlar arasındadır. Alanda birkaç ağaç türünün bulunması, onun görülebilmesi için yerlidir. Marmara bölgesinde

yaz-kış bulunmaktadır. İnsana ve yerleşim birimlerine serçe ve ispinozdan sonra en iyi uyum sağlayan ve görülen kuş türüdür. Yemlenirken son derece hızlı, telaşlı hareketleri vardır. Yüksek dallara tünediklerinde daha sakin hareketsiz, gözlenebilirler. Yazın dallarda kışın ise ağaç kavuklarında tüneyerek geceyi geçirirler.

Büyük baştankaralar bir gün içerisinde ağırlıklarından daha fazla besin tüketebilmektedirler. Özellikle ormanlarda yaşayan bireyler yedikleri böcekler ile önemli bir biyolojik mücadele elemanı olarak değer kazanmakta ve buralarda % 48-70 arasında ormanda zarar yapan böcekler ile beslenmektedir. Bu amaçta ülkemiz ormanlarında bu kuşun gelişmesi için yapay kuş yuvaları asılmaktadır.

Diğer baştankaralara göre daha gür ve melodik bir ötüşe sahip olan büyük baştankara kafes şartlarına uyum sağlayamamakla birlikte aynı kafese birkaç birey konulduğu zaman kısa bir sürede güçlü olanların zayıf olanları öldürdükleri gözlenmiştir.

Yazıda kullanılan tüm fotoğraflar Dr. N. Kaan ÖZKAZANÇ tarafından çekilmiştir

Kaynaklar:

Anon (2005) Türkiye Kuşları. Doğa Burda Dergi Yayıncılık. 135 s. İstanbul.

Benson, V. S. (1971) The Observer's Book of Birds. Frederick Warne&Co.Ltd. London, England ISBN: 0 7232 0043 2

Ergene, S. (1945) Türkiye Kuşları. İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Monografileri, Say:4, Kenan Matbaası, XX + 361s. + 104 Tablo İstanbul.

Hayman H., Hume R. (2005) Kuş Gözlemcisinin Cep Kitabı. Avrupa'nın Kuşları. Kuş Araştırmaları Deneği Yayınları. ISBN: 975-00270-0-0 Semih Ofset, Ankara (Çeviri:Beyser Semizoglu)

Kızıroğlu, İ. (1989) Türkiye Kuşları (Kıymızı Listede Olanlar ve Bulundukları Bölgeler) Orman Genel

Müdürlüğü, Eğitim Daire Başkanlığı, Yayın ve Tanıtım Şube Müdürlüğü 314 s. Ankara

Peterson, R., Mountfort. G., Hollom P.A.D. (1972) A Field Guide to the Birds of Britain and Europe. Printed in Great Britain Collins Clear-Type Press London and Glasgow. ISBN 0 00 212020 8

Somçağ, S. (2005) Türkiye Kuşları. Yapı Kredi Yayınları-2273 ISBN: 975-08-1019-8 275 s. İstanbul.

Turan, N. (1990) Türkiye'nin Av ve Yaban Hayvanları. Kuşlar 2. Kitap. Orman Genel Müdürlüğü, Eğitim Daire Başkanlığı, Yayın ve Tanıtım Şube Müdürlüğü 274 s. Ankara.

The IUCN Red List : <http://www.iucnredlist.org/>

ARKIVE: <http://www.arkive.org>

Alpaslan ALTUĞ Veda Etti

ALPASLAN Orman Tekniker Okulunun ilk mezunlarından. Bu nedenle meslektaşları onu iyi tanır. Bolu'da çalışmaya başlayınca Boluspor'da futbol da oynadı, yöneticilik de yaptı. Futbolla ilgilenenler de onu yakından tanır. Daha sonra Bolu'dan milletvekilliği için girişimi oldu fakat gerçekleşmedi. Emekli olunca Ankara'ya yerleşti, Dernek Lokali ve lokantasının gediklisi oldu.

ALPASLAN hayatı seven biriydi. Uyumlu, sempatik haliyle herkesle birlikte olur, herkesle iyi geçinirdi. Yine de çoğu kez bizim masada oturur, bizimle oyun oynar, bizimle vakit geçirirdi. Çarşamba günü, geldiğinde oyun oynamadı. Hastaneye gideceğini söyledi. Pencere kenarındaki sandalyesine oturdu. Bir çay içti derinlere daldı, olacakları biliyor gibiydi. Toparlandı herkesle vedalaştı, hastaneye gitti. Üç hafta boyu hastane hastane dolaştı. Bizler de onu adım, adım takip ettik. Yardımcı olmaya çalıştık. Fakat hiçbir faydası olmadı. Acı haber 17 Mayıs 2012 günü herkese ulaştı.

Ertesi gün Dernek otobüsler kiraladı. Karşıyaka'ya gittik. Dernek yöneticileri de oradaydı. Cuma namazından sonra camiden ALPASLAN'ı alarak annesinin mezarına götürdük. Usulcacık annesinin kollarına bıraktık. Üzerini incecik toprakla, yorgan gibi örttük.

Ayrılık vakti geldiğinde yüreğimize karlar yağdı, bacaklarımız buz kesti, dönüş otobüsüne binmekte zorlandık. Otobüsler bizi dernek binasına kadar getirdi. Hepimiz lokale çıktık. Masalara yerleşmeye başladık. Biz de her zaman oyun oynadığımız masaya oturduk. ALPASLAN'ın pencere kenarındaki sandalyesi boynu bükük, boş, sahipsiz kaldı.

Tüm arkadaşlar olarak; sana rahmet, ailene ve yakınlarına sabırlar diliyoruz. Mekânın ışıklar içinde olsun.

ŞEFİK BİNGÖL
Orman Yüksek Mühendisi

YİTİRDİKLERİMİZ

SABRİ ÇAVUŞ

SARAY – 1952

ORMAN TEKNİKER OKULU – 1970

ANKARA – 18.10.2012

SÜER ODABAŞI

TRABZON – 1944

İ.Ü. ORM.FAK. – 1967

İSTANBUL – 07.11.2012

DR.HASAN SELÇUK

KAYSERİ – 1923

İ.Ü. ORMAN FAKÜLTESİ – 1946

ANKARA – 11.11.2012

YAVUZ AYTAÇ

DİYARBAKIR – 1925

İ.Ü. ORMAN FAK. – 1949

ANKARA – 12.11.2012

Sonsuzluğa uğurladığımız üyelerimize Tanrı'dan rahmet yakınlarına ve meslek kamuoyumuza başsağlığı dileriz.

TOD - Türkiye Ormancılar Derneği
Tuna Caddesi No:5/8 Kızılay-ANKARA
Tel: 0312.433 84 13 Faks: 433 26 64

www.ormancilarderneği.org

Derneğimizin 2 ayda bir çıkan yayını
ORMAN ve AV Dergisi'ne
gönüllü abone olabilirsiniz.

Üye ödentilerinin ve dergi gönderim ücretinin yatırılacağı;

BANKA HESAP NUMARASI:
AKBANK KÜÇÜKESAT ŞUBESİ
HESAP NO: 66319
ŞUBE KODU: 101
IBAN: TR36 0004 6001 0188 8000 066319

veya

POSTA ÇEKİ HESABI: 279 358

2012 üye ödentisi: 30 TL.

Dergi gönderim ücreti (1 yıllık) : 30 TL.